

HINNAN KYSYMINEN S2-OPPIJOIDEN KAUPPAHARJOITUSKESKUSTELUISSA

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Oulun yliopisto
4.1.2023

Ida Rajatalo

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuksen aihe ja tutkimuskysymykset	1
1.2. Suomi toisena kielenä -opetus ja aiempi tutkimus	3
2. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄ	6
2.1. Aineiston ja tutkimusmenetelmän esittely	6
2.2. Litteroiminen	8
3. KYSYMYKSET TUTKIMUSKOHTEENA	10
3.1. Keskustelunanalyysi ja vuorovaikutuslingvistiikka	10
3.2. Vierusparit ja vuorottelujäsennys	11
3.3. Kysymyslauseen ominaisuuksia	15
4. EPISTEMISYYS JA DEONTTISUUS KAUPANKÄYNTI- KEHYKSESSÄ	17
4.1. Epistemisyys	17
4.2. Deonttisuus	19
5. HINNAN KYSYMISEN KONTEKSTI	22
6. HINNAN KYSYMINEN TIETOA PYYTÄVÄLLÄ VUOROLLA	27
6.1. <i>Paljonko maksaa</i> -rakenne	27
6.2. <i>Mitä maksaa</i> -rakenne	31
6.3. <i>Miten- tai kuinka</i> -rakenteet	34
7. HINNAN KYSYMINEN EPÄSUORASTI JA SOPIMALLA	38
7.1 Epäsuora kysymys	38
7.2. <i>Onko tarjous</i> -rakenne	42
8. YHTEENVETOA HINTAKYSYMYSTEN MUODOSTA JA MERKITYKSESTÄ	46

9. PÄÄTÄNTÖ	50
LÄHTEET	53
LIITE	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen aihe ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkielmassa tarkastelen suomi toisena kielenä -oppijoiden vuorovaikutusta luokahuonekontekstissa. Tutkielmani kohdistuu suomi toisena kielenä -oppijoiden (myöhemmin S2-oppijat) oppitunneilla tekemiin suullisen kielitaidon harjoituksiin. Tavoitteenani on selvittää, millainen rooli kysymyksillä on oppijoiden keskinäisissä keskusteluissa. Tarkemmin ottaen selvitän, millaisia kysymyksiä oppijat tuottavat hinnan kysymisen yhteydessä. Tarkastelen sekä keskusteluissa ilmenevien kysymyslauseiden muotoja että merkityksiä. Lisäksi tutkin, millaisia funktioita hintaa koskevilla kysymyksillä aineistossa on. Näkökulmani tutkimukseen on vuorovaikutuslingvistinen ja tutkimusmenetelmäni on keskusteluanalyysi. Käytän kielen oppitunnilla tapahtuvista tilanteista käsitteitä kauppaharjoitus ja puheharjoitus, sillä Katriina Rantala (ks. esim. 2018: 18) käyttää omassa tutkimuksessaan kyseisiä käsitteitä.

Luokittelen tutkielmassani kysymyksiksi sellaiset S2-oppijoiden esittämät vuorot, joihin odotetaan sanallista vastausta. **Kysymyksen** tulee lisäksi sisältää kysyviä aineksia, joista esimerkkeinä toimivat kysymyssanat tai kysymistä havainnollistava liitepartikkeli *-ko*. Lisäksi kysymyksellä tulee olla funktiona tiedon eli informaation hankkiminen. Esimerkissä (1) havainnollistan kysymys–vastaus–vierusparin käsitettä tutkimukseni kannalta. Vierusparilla tarkoitan kysymyksen ja vastauksen muodostamia kokonaisuuksia, joita kauppaharjoituksissa tuotetaan.

(1) Kysymys–vastaus–vierusparin malli

```
01 Ali:           paljon(ko) paljonko se maksaa kaikki
02 Hussein:      se maksaa kymmenen euroa jäätelö
((keskustelu jatkuu))
```

Esimerkki (1) havainnollistaa kysymys–vastaus–vierusparin rakennetta. Tässä esimerkin (1) tapauksessa vieruspari muodostuu kahdesta selkeästä osasta, joita ovat kysymys (etujäsen) ja vastaus (jälkijäsen). Kysyvä etujäsen on Alin tuottama kysymyslause *paljon(ko) paljonko se maksaa kaikki* (rivi 01), ja vastausvuoro on Husseinin sanoma *se maksaa*

kymmenen euroa jäätelö (rivi 02). Käytän tässä tutkimuksessa käsitettä kysymys toiminnon eli funktion merkityksessä ja käsitettä kysymyslause muodosta puhuttaessa. Kuvaan tarkemmin vierusparin käsitettä luvussa 3.2.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisia S2-oppijoiden tuottamat hintakysymykset ovat muodoltaan ja merkitykseltään?
2. Mitä funktioita hinnan kysymisellä on kauppaharjoituskeskusteluissa?
3. Miten osallistujien episteeminen ja deonttinen asennoituminen ilmenee hintakysymyssekvensseissä?

Tutkimuskysymyksillä pyrin selvittämään, millaisia hintaan liittyviä kysymyksiä S2-oppijat aineistossa tuottavat. Ensimmäinen tutkimuskysymyksistä liittyy oppijoiden tuottamien hintakysymysten rakenteen analyysiin. Tarkastelen kysymyslauseiden muotoja ja merkityksiä eli tutkin niissä toistuvia rakenteita tai yksittäisiä sanoja, kuten verbivalintoja ja kysymyssanoja. Toinen tutkimuskysymykseni käsittelee hinnan kysymisen funktioita. Pyrin selvittämään, mitä toimintoja S2-oppijat tavoittelevat muodostaessaan kysymyksiä kauppaharjoituksissa. Viimeisen tutkimuskysymyksen avulla haen vastauksia siihen, ilmeneekö kauppaharjoituksissa tietoon ja päätösvaltaan liittyvää jakautumista ja asennoitumista hintakysymysten yhteydessä.

Olen jakanut tutkielmani aihekokonaisuuksia käsitteleviin lukuihin, joiden sisältöjä avaan seuraavaksi. Ensimmäinen luku (1) on aiheeseen johdattelua, jossa kerron pääkohdat tutkimusaiheesta ja -kysymyksistä sekä esittelen hieman aiempaa tutkimusta suomi toisena kielenä -opetuksen parista. Toisessa luvussa (2) avaan tutkimusaineistoni valintaan ja rajaamiseen liittyviä seikkoja ja käyttämäni tutkimusmenetelmää. Kolmas luku (3) sisältää keskeisiä käsitteitä vuorovaikutuksen ja keskustelun analysoimiseen liittyen. Kyseisessä luvussa (3) kerron, millainen merkitys vierusparin käsitteellä tutkimusasetelmani kannalta on. Tuon samassa yhteydessä esiin myös kysymyslauseen ominaisuuksia. Neljäs luku (4) käsittelee episteemisyttä ja deonttisuutta, jotka ovat molemmat merkityksellisiä käsitteitä analyysini kannalta. Tätä seuraa luku (5), jossa kerron hinnan kysymisen kontekstista eli kauppaharjoitusten rakenteesta aineistossani. Luvuissa (6) ja (7) analysoin aineistoesimerkkejä niiden sekventiaalisissa kontekstissaan. Jatkan hinnan kysymisen käsittelyä luvuissa (6) ja (7), joissa jaottelen hinnan kysymisen tapoja ja analysoin niitä

esimerkkien avulla. Luku (8) on yhteenvedoa hintakysymysten muodon ja merkityksen analyysistä. Päätäntö (9) on tutkielman luvuista viimeinen, jossa kokoan yhteen tutkimuksen tuloksia, tutkimuksen vaiheita ja mahdollisia jatkotutkimusmahdollisuuksia.

1.2. Suomi toisena kielenä -opetus ja aiempi tutkimus

Koska tutkimukseni käsittelee S2-oppijoiden tuottamia keskusteluja, kerron seuraavaksi lyhyesti kielitaidosta ja kotoutumiskoulutuksesta. **Kielitaito** on ominaisuus, jota voidaan kehittää opiskelun avulla. Tavoitteena toista tai vierasta kieltä opiskellessa on saavuttaa kyky käyttää kieltä syntyperäisen puhujan tavoin. Opiskellessa toista tai vierasta kieltä on hallittava joukko erilaisia sääntöjä, joiden avulla voidaan muodostaa kieliopillisesti oikeita muotoja. Uuden kielen opiskelu vaatii myös kielellisen kompetenssin eli kielellisen kyvyn kehittämistä. (Kalliokoski 2001: 105.) Kielenopiskelun ja -opetuksen tavoite onkin, että oppija onnistuu saamaan mahdollisimman hyvän kommunikatiivisen kompetenssin. Käytännössä tämä tarkoittaa kielen hallintaa grammaattisen kompetenssin eli kieliopillisen kyvykkyyden ja sosiolingvistisen kompetenssin eli sosiokulttuuristen sääntöjen näkökulmista. (Storhammar 1994: 97.)

Opetushallituksen mukaan (OPH 2022) **kotoutumiskoulutuksen** päämääränä on edistää suomen tai ruotsin kielen taitoa ja muiden yhteiskunnallisten ja työelämässä vaadittavien taitojen kehittymistä. Kotoutumiskoulutus lisää tukea opiskelijan työllistymisestä tai mahdollisuudesta siirtyä jatkokoulutuksiin. Osallisuuden kautta koulutuksella pyritään laajemmin edistämään opiskelijoiden hyvinvointia ja yhdenvertaista asemaa yhteiskunnassa. (OPH 2022: 7.) Kotoutumiskoulutus pohjautuu lakiin, jonka mukaan sen on tarkoitus edistää maahanmuuttajien kotoutumista ja osallistumista suomalaisen yhteiskunnan jäseniksi. Kotoutumiskoulutus on tärkeä osa kotoutumisen alun kokonaisuutta, johon liittyvät muun muassa ohjaus, neuvonta ja kotoutumissuunnitelma. (OPH 2022: 8–9.)

Tutkimusta suomi toisena kielenä -oppijoiden tuottamasta keskustelusta on olemassa melko paljon. S2-tutkimusta on tehty sekä varhaiskasvatuksen osa-alueella, peruskoulutasolla että aikuisten kielten oppimisesta. Tainion (2007: 18) mukaan luokkahuoneessa tapahtuva vuorovaikutus on yleisesti hyvin suosittu tutkimusalue. Tarkastelemissani

tutkimuksissa ilmenee sekä keskustelua oppijoiden välillä että opettajan ja oppijan välillä. Omassa tutkimuksessani keskityn tutkimaan vain oppijoiden keskinäistä keskustelua.

S2-oppijoiden keskusteluja on tärkeää tutkia, sillä Suomessa asuvien ulkomaan kansalaisten määrä on ollut viime vuosikymmenien aikana nousussa. Kansainvälisyyden kehittymisen ja maahanmuuton seurauksena kielentutkimus on saanut uuden suunnan etenkin muunkielisten suomea puhuvien näkökulmasta. (Aalto ym. 1997: 530.) Esittelen seuraavaksi muutamia alalla tehtyjä tutkimuksia, jotka koskevat S2-opetusta. Olen valinnut tutkimukset nimenomaan niin, että ne vastaavat sisällöltään ainakin joiltakin osin omaa tutkielmaani, joka käsittelee luokkahuoneessa tapahtuvaa vuorovaikutusta.

Katriina Rantala (2018) on tutkinut kauppaharjoituksia S2-oppijoiden esittämien pyyntöjen kautta. Olen saanut käyttämäni tutkimusaineiston Rantalalta, josta kerron lisää seuraavassa luvussa (2). Rantalan (2018) pro gradu -tutkielma on katsaus pyyntöjen konstruktioiden eli muotojen ja merkityksien yhteenliittymiin. Tutkimuksen tavoitteena on ollut selvittää, millaisia pyyntöjä S2-oppijat tuottavat kauppaharjoitusten yhteydessä. Hän on määritellyt pyynnön tarkoittavan ohjailevia lausumia, joita kutsutaan myös direktiiveiksi. Pynnön määritelmä sisältää siis velvollisuuden toteuttaa vastaanottajalle asetettu pyyntö. (Rantala 2018: 1 & 2.) Tutkimuksesta selviää muun muassa, että tyypillisesti kauppaharjoituksissa pyyntöjä toteutetaan väitelauseen ja *haluta*-konstruktion avulla (Rantala 2018: 103). Vaikka sekä Rantala (2018) että minä tarkastelemme kauppaharjoituskeskusteluja vuorovaikutuslingvivistisesti, tutkimusasettelumme eroaa, sillä omalta osaltani keskityn vain tietoa hankkivien kysymysten tutkimiseen.

Inkeri Lehtimaja (2012) on tutkinut puheen suuntia eli ääniaaltoja S2-luokassa. Hän tarkastelee oppilaiden toimintaa oppitunnilla vuorovaikutuksen rakentamisen näkökulmasta. Lehtimaja (2012) on tutkinut S2-oppilaiden erilaisia keinoja, joilla he pyrkivät osallistumaan keskusteluun. Tutkimuksesta käy ilmi, että S2-oppitunnin vuorovaikutuksessa ja oppilaiden tuottamassa puheessa on merkkejä puheen pedagogisesta perustelusta. Tämä tarkoittaa, että tunneilla harjoitellaan paljon kielen rakenteeseen ja sanastoon liittyviä seikkoja mutta myös samalla erilaisten vuorovaikutusnormien hallitsemista. Kyseinen väitöskirjatyö osoittaa myös sen, miten vuorovaikutuskäytänteet S2-luokkahuonetilanteissa ovat joustavampia, ja opettajan rooli on usein keskustelua johdattelleva. (Lehtimaja 2012: 12 & 219.)

Muun muassa Sari Kleemola (2007) ja Saija Merke (2016) ovat tutkineet oppitunneilla tuotettuja kysymyssekvenssejä. Kleemola (2007) on tutkinut opettajan aloittamia kysymyssekvenssejä eli kysymiseen liittyviä prototyyppejä toimintajaksoja. Tavallisesta arkikeskustelusta poiketen opettajan puhe luokkahuonevuorovaikutuksessa ei perustu puuttuvan tiedon saamiseen vaan päinvastoin: opetustilannetta jäsennellään opettajan esittämien kysymysten kautta. (Kleemola 2007: 61.) Merke (2016) puolestaan on tutkinut aihetta opiskelijoiden näkökulmasta väitöskirjassaan. Hän on saanut selville, että kysymyksillään opiskelijat osallistuvat luokkahuoneessa käytyyn keskusteluun ja näin ollen he tuovat esille itse tärkeäksi kokemiaan asioita. Kysymyssekvenssit antavat mahdollisuuden opiskelijoille jäsentää kielellistä tietämystään ja ne tukevat kielen oppimisprosessia. (Merke 2016: 7.)

Kuten edellä mainitsemani tutkimukset osoittavat, oppitunneilla tuotettuja kysymyksiä on tutkittu aiemmin sekä opettajien että opiskelijoiden näkökulmista. Tutkimukseni tuo kuitenkin uutta suuntaa alan kentälle, sillä käsittelen kysymyksiä S2-oppilaiden keskinäisissä keskusteluissaan. Olennainen ero aiempiin tutkimuksiin onkin se, että sekä Rantalalan (2018) tapauksessa että tässä pro gradu -tutkielmassa aineisto pohjautuu roolileikkitalanteisiin.

2. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄ

Tässä luvussa esittelen tutkimusaineistoni ja -menetelmäni. Luvussa 2.1. tuon esiin, millaisesta aineistosta S2-oppijoiden kauppaharjoituksia käsittelevissä videoissa on kyse. Avaan samassa luvussa aineiston rajaamisen näkökulmaa ja lisäksi sitä, miten olen tutkinut aineistosta löytämiäni kysymyksiä. Luku 2.2. on lyhyt katsaus käyttämäni litteroimisen menetelmään.

2.1. Aineiston ja tutkimusmenetelmän esittely

Tutkimukseni aineisto käsittelee suomea toisena kielenä puhuvien S2-oppijoiden oppitunneillaan tekemiä suullisia puheharjoituksia. Aineisto on Katriina Rantalan 2010-luvulla keräämä kokonaisuus, jota hän hyödyntää parhailaan tutkiessaan S2-oppijoiden osittamisen pyyntöjä (Rantala: tekeillä). Aineisto on videomuotoista, jota on kaikkiaan kerätty useasta luokkahuonetilanteesta niin, että niissä harjoitellaan erilaisia kaupankäyntiin liittyviä tilanteita. Käytössäni olevaa aineistoa on noin 63 minuuttia, ja videoiden mitat vaihtelevat kuudesta minuutista reiluun kahteentoista minuuttiin. Seuraavan sivun taulukossa (1) kerron enemmän videon oppijoista ja kysymysvuorojen määristä. Aineistovideoissa esiintyvät oppijat ovat aikuisopiskelijoita, jotka suorittavat kotoutumiskoulutusta. Kotoutumiskoulutukseen sisältyy kielen käytön harjoittelua luokkahuoneympäristössä.

Keskusteluanalyttiselle tutkimusprosessille on ominaista, että tutkittavaa analyysia ei perusteta ainoastaan tilanteiden havainnointiin ja havaintojen pohjalta tehtyihin muistiinpanoihin. Sen sijaan tutkimus perustuu ilmiöiden toistuvaan tarkkailuun, jota mahdollistetaan esimerkiksi nauhoitusten avulla. (Vatanen 2016: 313.) Tätä menettelytapaa noudatellen saatuaani aineistovideot aloin käymään videoita läpi yksi kerrallaan. Koska kysymykset kiinnostavat minua aiheena, eikä niistä ole tässä kontekstissa tiettävästi tehty paljoa tutkimusta, katsoin aineistovideoita kiinnittäen huomiota niissä esiintyviin S2-oppijoiden kysymysvuoroihin. Käytännössä katsoin ja kuuntelin videoituja oppijoiden kahdenvälisiä keskusteluja useamman kerran ja kokosin keskusteluissa nousseet kysymysvuorot Excel-tilukseen. Seuraavassa taulukossa (1) esittelen aineiston oppijoiden lisäksi videoista poimimani kysymysvuorojen lukumäärät.

TAULUKKO 1. Aineiston videoiden nimet, videoilla esiintyvät oppijat, videoiden kestot ja kysymysten lukumäärät.

Videon nimi	Oppijoiden nimet	Videon kesto (min)	Kysymysten lukumäärä (kpl)
Uusi kauppa 1	Mustafa ja Omar	06.17	10
Uusi kauppa 2	Hussein ja Ali	09.41	23
Uusi kauppa 3	Alicia ja Oliver	12.29	20
Uusi kauppa 5	Daniel ja Eric	12.29	14
Uusi kauppa 7	Silvia ja Victor	12.05	27
Uusi kauppa 8	Tara ja Sarita	08.53	20
	12 oppijaa	n. 1 t 3 min	114 kpl:ta

Taulukkoon (1) olen koontanut omiin ryhmiinsä aineistovideoiden oppijat, videoiden kestot ja kysymysten lukumäärät. Jokaisella rivillä on aina yhden videon tiedot. Olen koontanut taulukkoon kaikki sellaiset oppijoiden tuottamat kysymysvuorot, joihin odotetaan sanallista vastausta ja joilla pyydetään uutta tietoa. Oppijat esiintyvät videoilla pareittain, ja sen vuoksi olen jaotellut samassa videossa näkyvät oppijat yhteen sarakkeeseen. Jokaisella aineistoni videolla esiintyy siis kaksi S2-oppijaa, ja yhteensä videoilla esiintyy 12 oppijaa. Oppijoiden nimet ovat pseudonyymejä, eli nimet ovat keskittyjä. Taulukosta (1) voidaan huomata, että oppijoiden tuottama kysymysten määrä vaihtelee videoittain niin, että kysymyksiä tuotetaan noin kymmenestä liki kolmeenkymmeneen kysymykseen riippuen videon kestosta.

Jokaisella aineistoni videolla S2-oppijat harjoittelevat erilaisia kaupankäyntitilanteita, joissa toinen oppijoista on myyjä ja toinen ostaja eli asiakas. Roolit vaihtuvat tehtävän suorittamisen jälkeen. Oppijat istuvat saman pöydän ääressä ja heillä on käytössään papereita, joissa ovat kuvia tuotteista ja niiden hinnoista. Kuvat ovat apuna kaupankäynnin etenemisessä, ja oppijat katsovat toistuvasti niistä ostettavia tuotteita. Kuvissa on esimerkiksi ruokatuotteita, kuten jäätelöä ja lohta ja käyttötavaroita, joista esimerkkeinä ovat grilli ja henkilöauto. Aineiston laajuuden ja oman tutkimukseni näkökulman vuoksi olen rajannut tutkielman käsittelemään aineiston videoita, joissa esiintyy vain kaksi oppijaa kerrallaan. Rantalan keräämä aineisto sisältää myös videoita, joissa luokkahuoneessa on

useampi kuin kaksi oppijaa kerrallaan. Tutkielmani videoaineisto kattaa kuitenkin vain tilanteita, joissa oppijat harjoittelevat vuorotellen kaupan tai pitserian myyjänä ja asiakkaana olemista.

Olen kerännyt videoaineistosta yhteen S2-oppijoiden tuottamat vuorot, joissa esiintyy kysymyksiksi tulkittavia keskustelun kohtia. Esimerkiksi Ruusuvuori (2016: 55) on määrittellyt vuoron koostuvan vuoron rakenneyksiköistä, jotka sisältävät kokonaisia lauseita, lauseen osia tai vain yhden sanan. Kaiken kaikkiaan oppijat tuottavat kysymyksiä aineistossa 114 kertaa. Näihin kysymysvuoroihin sisältyvät tilanteet, joissa kysymyksen vastaanottaja voi olla toisen oppijan lisäksi opettaja, ja kysymysvuorot voivat olla muunkielisiä. Videoissa puhutaan suomen kielen ohella siis muitakin kieliä, esimerkiksi arabiaa ja englantia. Huomioin tarkemmassa analyysissäni kuitenkin vain suomen kielellä oppijalta toiselle esitetyt kysymykset.

Tutkimusaineistoni 114 kysymyksestä olen päätenyt tarkastelemaan yksityiskohtaisesti vain hintaa koskevat kysymyksiä, koska ne ovat kauppaharjoitustilanteelle kaupankäynnin etenemisen kannalta oleellisia, ja koska pro gradu -tutkielman laajuus on rajattu. Kuten Raevaara (2009: 296) toteaa, asioinnit esimerkiksi kioskillä ovat usein lyhytkestoisia ja yksinkertaisia. Tämä näkyy myös aineistossani, ja muutamat kysymykset samanlaisine funktioineen nousevat kaikissa keskusteluissa esiin. Hinnan kysymisen ohella aineistossa kysymyksiä käytetään esimerkiksi asiakkaan ostomieltymyksen kartoittamiseen ja ehdotuksiin ostotapahtuman jatkumisesta. Tarkasteltuani aineiston videoita, jokaisesta kauppaharjoituksesta löytyivät edellä mainitsemani tilanteet.

2.2. Litteroiminen

Jotta keskustelunanalyttistä tutkimusta voidaan analysoida mahdollisimman tarkasti, on video- tai äänimuodossa oleva aineisto siirrettävä luettavaksi. Tieteen termipankin (2022) mukaan **litteroiminen** on menetelmä, jolla nauhoitettu puhe- tai keskusteluaineisto saatetaan tekstimuotoon. Litteroinnilla onkin tärkeä osa keskustelunanalyysissä, sillä siinä tehdyt valinnat vaikuttavat tutkimuksen tuloksiin (Seppänen 1997: 18). Menetelmänä litterointi on tärkeä osa keskusteluntutkimusta ja sitä pidetään jopa osana analyysityötä.

Litteraattiin tehdyt ja toisaalta tekemättä jätetyt valinnat voivat vaikuttaa merkittävästi tutkimustuloksiin. (Vatanen 2016: 316.)

Olen käyttänyt aineiston litteroimiseen Seppäsen (1997: 19–) esittämiä litterointitapoja. Litteroimiseen käyttämäni litterointimerkit löytyvät tutkielman lopusta (liite 1). Lähtökohtaisesti litteroinnin avulla pyritään saamaan mahdollisimman uskollinen kuva aineiston sisällöstä. Tällä tarkoitetaan, että aineistoa jäljitellään paitsi kuuloaistilla myös toisinaan näköhavaintoja apuna käyttäen. (Seppänen 1997: 19.) Tutkielmani litteraatin tekemisessä olen käyttänyt pääsääntöisesti vain kuulohavaintoja, sillä en kiinnitä tutkimuksessa huomiota keholliseen vuorovaikutukseen. Olen tehnyt litteraateista tarkoituksella melko yksinkertaisia, sillä ne ovat sellaisenaan riittävän tarkkoja kysymyslauseiden rakenteiden tutkimiseen.

Käytännössä olen litteroinut aineistosta vierusparitapaukset, joissa kauppaharjoituskeskusteluissa ilmenee kysymysvuoroja hinnan kysymiseen liittyen. Litteraattini sisältävät aina vähintään kysymys–vastaus–vierusparin tilanteen, jossa on etujäsen (hintakysymys) ja jälkijäsen (vastaus hinnan kysymiseen). Olen lihavoinut litteraateista vierusparien sisältämät kysymykset. Huomautan tässä vaiheessa, että osa esittelemistäni esimerkistä on samoja kuin Rantalan pro gradu- (2018) ja väitöskirjatutkielmissa (tekeillä).

3. KYSYMYKSET TUTKIMUSKOHTEENA

Tarkastelen S2-oppijoiden kauppaharjoituksia keskustelunanalyysille tyypillisistä lähtökohdista niin, että yhdistän tutkimukseen vuorovaikutuslingvistisen näkökulman. Seuraavaksi kerron tutkimukseeni liittyviä oleellisia lähtökohtia selittämällä käsitteitä ja esittelemällä aineistoesimerkkejä.

3.1. Keskustelunanalyysi ja vuorovaikutuslingvistiikka

Keskustelunanalyysin juuret ovat yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Nykyisin keskustelunanalyysin toimintaperiaatteita käytetään kuitenkin myös muilla tieteenaloilla, kuten kielitieteissä. (Lappalainen 2009: 18.) Keskustelun tutkiminen on prosessiluontoista toimintaa, jossa on erilaisia vaiheita aineiston keräämisestä sen analysoimiseen. Vatanen (2016: 312) määrittelee **keskustelunanalyttisen tutkimuksen** olevan empiiristä eli havaintoihin pohjautuvaa tutkimusta, jossa edetään pienien havaintojen ja yksityiskohtien huomioimisesta laajempaan kokonaiskuvaan. Keskustelunanalyttisten periaatteiden mukaisesti tutkittavaa toimintaa, eli vuorovaikutusta ja keskustelua, pitää tarkkailla ensisijaisesti sen luonnollisessa ympäristössä todenmukaisen kuvan tavoittelemiseksi (Vatanen 2016: 313).

Vuorovaikutuslingvistiikka määritellään tarkoittavan muun muassa kielitieteissä käytettävää tutkimussuuntausta, jonka avulla tarkastellaan nimensä mukaisesti sekä vuorovaikutusta että kielioppia. Vuorovaikutuslingvistisessä tutkimuksessa analysoidaan ja vertaillaan kielen rakenteita ja tutkitaan sitä, miten kieltä käytetään osana sosiaalista vuorovaikutusta. (Couper-Kuhlen & Selting 2017: 16.) Vuorovaikutuslingvistiikassa on siis kyse puhutun kielen, tavallisimmin keskustelutilanteissa esiintyvien puheenvuorojen, kielellisen rakenteen ja sosiaalisen sisällön yhteyksistä (Lindström 2006: 1). Tarkastelen puhutun kielen rakenteellisuutta muodon ja merkityksien kautta. Käytännössä tarkastelen siis oppijoiden tallennettuja keskusteluja ja niissä ilmeneviä muodon ja merkityksen variaatioita hintakysymyksissä.

Luokkahuonevuorovaikutuksen näkökulmasta keskustelunanalyysi tarjoaa paljon tutkimusmahdollisuuksia. Kielenoppiminen onkin osa erilaisia sosiaalisia aktiviteetteja ja

toimintaympäristöjä, eikä kyse ole muusta elämästä irrallaan olevasta ilmiöstä. Vuorovaikutustilanteissa osallistuminen ja osallisuus ovat osa oppimistavoitteita ja -ympäristöjä. (Suni 2008: 193.) Vaikka kielenoppimista tapahtuu monissa eri toimintaympäristöissä, on huomioitava, että tutkielmassani käsittelen vain pientä osaa S2-oppijoiden parissa tallennetusta vuorovaikutuksesta. Tämä näkyy siinä, että tarkastelen luokkahuonevuorovaikutusta vain samaa kaavaa noudattelevien suullisten puheharjoitustien näkökulmasta. Siitä huolimatta, että aineistoni koostuu oppitunnilla tehdyistä opettajan ennalta määräämistä keskusteluharjoituksista, syntyy vuorovaikutus hetkessä ja ilman etukäteissuunnittelua. Kuten Seppänen (1997: 18) toteaa, keskusteluanalyttinen tutkimus tavoittelee aina aitoa vuorovaikutustilannetta tutkimuskohteena.

3.2. Vierusparit ja vuorottelujäsennys

Vuorovaikutukseen liittyvät olennaisesti nimensä mukaisesti vuoron käsite ja vastavuoroisuus. Aiemmin mainitsin, että Ruusuvuoren (2016: 55) mukaan vuoro koostuu rakenneyksiköistä. Keskustelun osallistujat tiedostavat vuoron rakenneyksiköt, kuten lauseet, lauseen osat tai yhden sanan itsenäisiksi kokonaisuuksiksi, joiden lopussa puheenvuoro voi vaihtua. (Ruusuvuori 2016: 55.) **Vuoro** voidaan määritellä myös toiminnallisesti jäsentyväksi kokonaisuudeksi (VISK 2008 § 1004). Tutkimuksessani käytänkin vuoron käsitettä Ison suomen kieliopin (2008 § 1004) määritelmän mukaisesti, jossa vuoro määritellään perustuvan puhujanvaihdokseen.

Vuorottelujäsennyksen yhtenä ominaisuutena on sen mukautuminen kulloinkin kyseessä oleviin toimintoihin. Jokainen aineistossani tutkima vuoro tekee vähintään yhden toiminnon. Esimerkiksi luokkahuonekeskustelussa osallistujat ovat valmistautuneet tilanteeseen, jossa yksi keskustelun osapuolista esittää kysymyksiä ja toiset vastaavat niihin. Tämä pätee etenkin kauppaharjoituksiin, sillä ihmiset tuntevat kyseessä olevan viitekehysten oikeasta elämästä. Vuorotellen puhuminen onkin yhteisesti harjoitettua säädeltyä toimintaa, jonka myötä karttuu tilanteisiin sopiva normisto (Hakulinen 1997: 33). Hakulisen (1997: 33) mukaan vuorottelujäsennys on samalla kontekstista riippumaton ja myös yhteydessä kontekstiin. Toimintana vuorottelu on melko universaalia, mutta asiayhteyteen liittyvät seikat, kuten keskustelun osallistujien lukumäärä, voivat vaikuttaa vuorottelun kulkuun. (Hakulinen 1997: 33.) Tutkielmassani vuorottelulla on suuri painoarvo

keskustelun onnistumisessa, sillä kaupankäyntiä mallintava puheharjoitus vaatii onnistukseen vuorotellen käytävää keskustelua.

Seuraavaksi esittelen vuorottelun periaatetta esimerkin (2) kautta, jossa Ali ja Hussein suorittavat kaupantekoharjoitusta. Esimerkissä (2) Ali on asiakas ja Hussein toimii myyjänä. Oppijoiden tuottamat kysymykset (tästä lähtien kaikissa esimerkeissä) on merkitty lihavoinnilla, jotta ne erottuvat paremmin litteraatista.

(2) Vuorottelu

- 01 Ali: hei. mitä kuuluu
- 02 Hussein: hei
- 03 Ali: moi (0.1) öö minä,
- 04 Hussein: **voinko auttaa sinua,**
- 05 Ali: joo. minä tarvitsen: le(i)pää
- 06   (0.4)
- 07 Ali: ja: [jäätelöä]
- 08 Hussein: [okei.] ruisleipää
- 09 Ali: ja: jäätelöä
- 10 Hussein: aa yksi kappale
- 11 Ali: **paljon(ko) paljonko se maksaa kaikki**
- 12 Hussein: se maksaa kymmenen euroa jäätelö
- 13   (0.6)
- 14 Hussein: ja ruisleipä kaksi euroa ja kymmenen senttiä

Aineistossani vuorottelu on tärkeässä roolissa keskustelun etenemisessä. Kauppaharjoituksissa oppijat vaihtavat vuoroja usein, ja pääosin vuorot ovat melko lyhyitä, kuten esimerkki (2) osoittaa. Oleellisia paikkoja vuorossa ovat sen alku ja loppu (Hakulinen 1997: 43). Jos tarkastellaan esimerkin (2) riviä 05 huomataan, että Ali aloittaa vuoronsa *joo*-partikkelilla: *joo minä tarvitsen leipää*. Hakulisen (1997: 44) mukaan vuoronalkuisella partikkelilla puhuja osoittaa, miten vuoro liittyy edelliseen. Alin puheenvuoroa edeltääkin Husseinin avun tarjoaminen: *voinko auttaa sinua* (rivi 05), jolla huomioidaan kysymyksen vastaanottaja. Vastaanottajan huomioimisella tarkoitan kysymyksen kohdentamista keskustelun toiselta osapuolelta (myyjä) toiselle (asiakas). Alin tuottama *joo*-partikkeli on myönteinen vastaus Husseinin kysymykseen (rivi 05). Kaupankäynti etenee

esimerkissä (2) ostettavien tavaroiden kartoituksesta (rivit 04–10) hinnan kysymiseen (rivi 11). Molemmat keskustelun osallistajat esittävät kysymyksiä, joihin vastaamalla vuorovaikutusta syntyy.

Lähtökohta keskustelunanalyttiselle tutkimukselle on, että vuorovaikutus ja sen peräkkäiset toiminnot jäsentyvät toimintajaksoiksi eli **sekvensseiksi**, joiden vuorojen välillä voi olla sidoksia. Tapauksia, joissa sidokset ovat tavallista kiinteämpiä, kutsutaan vieruspareiksi. (Peräkylä & Stevanovic 2016: 43.) **Vieruspareiksi** kutsutaan kielitieteessä eri puhujien esittämiä kahden vuoron puheenvuorokokonaisuuksia (Raevaara 1997: 76). Vieruspareja ovat esimerkiksi tervehdykset ja vastatervehdykset tai kysymykset ja vastaukset, joihin kiinnitän tutkielmassani huomion. Toimintajaksossa esiintyvät etu- ja jälkijäsen, mikä tarkoittaa sitä, että tietyyntyyppinen etujäsen vaatii parikseen tietyyntyyppisen jälkijäsenen tai yhden tietyyntyyppisten jälkijäsenten joukosta. (Raevaara 1997: 76.) Tutkimuksessani etujäseniä ovat kysymykset ja jälkijäseniä kysymyksiin tulevat vastaukset. Yhdessä ne muodostavat vierusparirakenteen.

Kun puhutaan vuorovaikutuksen rakenteellisyydestä, tarkoitetaan keskustelun sekventiaalista rakennetta eli **sekventiaalisuutta**. Vuorot ennakoivat aina jollain tavalla sitä, millainen jatko siitä seuraa. Tästä syystä keskustelunanalyysissä ihmisten välillä oleva vuorovaikutus on kokonaisuudessaan rakenteellisesti järjestäytyneitä ja keskustelun yksityiskohdat ovat merkityksellisiä. (Raevaara 1997: 75.) Tutkimuksessani sekventiaalisuus näkyy erityisesti aineiston kauppaharjoitusten keskustelun sisältöjen järjestyksessä. Aineistossa on esimerkiksi tavallista, että hintakysymystä edeltää keskustelunjako, jossa puhutaan ostettavista tuotteista yleisesti (muun muassa tuotteiden ominaisuuksista). Hintakysymystä puolestaan seuraa poikkeuksetta maksun vaihe, jossa suoritetaan maksu kuvitteellisesti ostettavista tuotteista.

Käytän tässä tutkielmassa käsitettä **kysymyssekvenssi**, jolla tarkoitan sellaista keskustelun osaa, joka alkaa kysymyksen esittäjän kysymyksellä ja päättyy vastaanottajan tuottamaan suulliseen vastaukseen. Tällainen keskustelun toimintajako sisältää vierusparin, jonka osina olevat vuorot ovat etu- ja jälkijäsen. (VISK 2008 § 1197.) Havainnollistan kysymys–vastaus–vierusparin ilmentymistä omassa aineistossani seuraavan esimerkin (3) avulla, jossa Omar ja Mustafa harjoittelevat pitseriassa asioimista.

(3) Kysymyssekvenssi

01 Omar   **joo kerropa mitä haluat**

02 Mustafa   joo minä haluaisin on iso pitsa on kababi:a

03 Mustafa   ja sitten on

04 Omar   joo keba- (.) eli kebab (.) iso kebab pitsa

05 Mustafa   joo,

06 Omar   **mitä muuta haluat?** ison pitsan?

07 Mustafa   ei ole muuta

((keskustelu jatkuu))

Esimerkissä (3) näkyy keskustelunanalyysille tyypillisesti vuorojen vaihtuminen keskustelijalta toiselle. Tämä mahdollistaa vierusparien syntymisen, sillä keskustelu etenee vuorotellen kysymyksen esittäjältä sen vastaanottajalle muodostaen kysymys–vastaus–vieruspareja.

Omar, joka toimii kauppaharjoituksessa myyjänä, esittää kysymyksiä (rivit 01 ja 06), joihin asiakkaana oleva Mustafa vastaa (rivit 02, 05 ja 07). Ensimmäinen kysymys–vastausvieruspari muodostuu riveille 01–05, jossa keskustellaan siitä, millaisen pitsan Mustafa haluaa ostaa. Rivillä 01 oleva Omarin vuoro *joo kerropa mitä haluat* on epäsuora kysymyslause ja samalla etujäsen kysymys–vastaus–vierusparissa. Kerron lisää kysymyslauseen määritelmästä luvussa 3.3. Esimerkin (3) tapauksessa Omarin vuoron (rivi 01) funktio on kehottaa keskustelun toista osallistujaa kertomaan mieltymyksensä siitä, mitä tämä haluaa ostaa. Mustafan vastaus (rivi 02) toimii kysymys–vastaus–vierusparin jälkijäsenenä: *joo minä haluaisin on iso pitsa on kebabia*.

Vieruspareihin voi liittyä myös **välisekvenssi**, jolla tarkoitetaan etu- ja jälkijäsenen väliin jäävää osaa (Schegloff 1972: 364–365). Esimerkissä (3) välisekvenssi sijoittuu riveille 04–05, jossa Omar varmistaa Mustafan mieltymyksen pitsan suhteen (rivi 04). Mustafan vastaus on myöntävä: *joo* (rivi 05). Välisekvenssin tehtävä esimerkin (3) keskustelussa on saada asiakkaana toimiva osapuoli tietoiseksi siitä, että myyjä on ymmärtänyt tämän ostotarpeet.

Sekventiaalisesti esimerkin (3) keskustelu rakentuu kahdesta sekvenssistä. Kuten aiemmin mainitsin, ensimmäinen vieruspareista käsittelee ostettavien tuotteiden selvittämistä. Toinen vieruspareista (rivit 06–07) siirtyy keskustelunosaan, jossa selvitetään, miten ostotapahtumaa jatketaan. Omarin toinen kysymysvuoro sijoittuu esimerkin (3) loppuun, jossa hän selvittää, haluaako Mustafa ostaa pitsan lisäksi jotain. *Mitä muuta haluat? Ison pitsan?* -vuoro sisältää kaksi kysymystä, joista ensimmäisessä kysymyksen tunnusmerkit täyttää *mitä*-interrogatiivipronomini. *Mitä muuta haluat?* on hakukysymys ja sen sisältämä *muu*-pronomini puolestaan viittaa edelliseen asiaan, joka kuuluu samaan käsittepiiriin. (KS 2022 s.v. *muu*). *Ison pitsan* (rivi 06) on tulkittavissa keskustelutilanteessa varmistukseksi siitä, että Mustafa haluaa ison kebabia sisältävän pitsan. Mustafan vastaus *ei ole muuta* (rivi 07) on väitemuotoinen lause, jolla hän vastaa kieltävästi Omarin ehdotukseen.

3.3. Kysymyslauseen ominaisuuksia

Kysymyslause on yksi kolmesta modaalisesta lausetyypistä väitelauseen (deklaraatiivilause) ja imperatiivilauseen (käskylause) ohella (VISK 2008 § 886). Kysymyslauseen eli interrogatiivilauseen ominaispiirre on lauseenalkuinen interrogatiivipronomini tai liitepartikkeli *-kO* (VISK 2008 § 1678). Kysymyslauseilla on monia eri ominaisuuksia, mutta esittelen seuraavaksi käsitteitä, joita käytän tutkimuksessani. Koska keskityn tutkielmasani vain hintakysymyksiin, ei kaikkia kysymyslauseiden ominaisuuksia tule esille S2-oppijoiden keskusteluissa.

Kysymyslauseet voidaan jakaa niiden ominaisuuksien perusteella kahteen päätyyppiin: hakukysymyksiin ja vaihtoehtokysymyksiin (VISK 2008 § 888). **Hakukysymykselle** on tyypillistä, että se sisältää kysymyssanan eli interrogatiivipronominin tai interrogatiivisen proadverbin tai -adjektiivin. Tämän tyyppisten kysymyslauseiden avulla kysytään lauseen jonkin osan sisältöä. Toinen kysymyslauseiden päätyypeistä on **vaihtoehtokysymys**, joka puolestaan on tunnistettavissa lauseen ensimmäiseen jäseneseen liittyvästä *-kO*-liitepartikkelista. Vaihtoehtokysymysten avulla ilmaistaan lauseen jonkin osan hyväksymistä (VISK 2008 § 1679). Samoin kuin kysymyslauseiden päätyypit jakautuvat kahteen eri luokkaan myös vaihtoehtokysymyksissä on kaksi erilaista tyyppiä: disjunkttiiviset kysymykset ja niin kutsutut *joko/tai* -kysymykset (Hakulinen & Karlsson 1988: 281).

Disjunkttiivisen vaihtoehtokysymyksen tunnus on *vai*-konjunktio, joka antaa kysymyksen vastaanottajalle kaksi tai useamman vaihtoehdon harkittavaksi (VISK 2008 § 1679). Yksinkertainen vaihtoehtokysymys (joko/tai kysymys) tarjoaa puolestaan vastaanottajalle mahdollisuuden vastata kysymykseen *kyllä* tai *ei* (Hakulinen & Karlsson 1988: 281). Kutsun tässä tutkielmassa joko/tai -kysymyksiä vaihtoehtokysymyksiksi, sillä aineistossa ei ilmene disjunkttiivisia vaihtoehtokysymyksiä. Vaihtoehtokysymyksen perustyyppi on verbikysymys ja sen sisältämään finiittiverbiin liittyy *-kO*-liitepartikkeli, jolloin kysymystä kutsutaan verbialkuiseksi. (VISK 2008 § 1679.)

Haku- ja vaihtoehtokysymysten lisäksi kysymyslausetyyppejä on muitakin, joista kerron lyhyesti seuraavaksi. **Lausekekysymyksiksi** sanotaan kysymyslauseita, joissa *-kO* yhdistyy muuhun kuin finiittiverbiin. Näitä voivat olla esimerkiksi adverbilausekkeet ja partikkelit. (VISK 2008 § 1689.) Aineiston tapauksessa lausekekysymystä edustaa esimerkiksi *paljonko*. **Epäsuora kysymyslause** on tunnistettavissa niin, että se erotetaan päälauseestaan pilkulla ja sen alussa on kysymyssana (Kielitoimiston ohjepankki 2022). Tutkimuksessani tyypillinen epäsuora kysymyslause sisältää pää- ja sivulauseen. Kerron lisää käsitteestä analyysin yhteydessä luvussa 7.1. Kysymyslause voi olla myös kahden lauseen yhdistelmä, jota kutsun yhdyslauseeksi. **Yhdyslauseella** tarkoitetaan kahden (tai useamman rinnasteisen) lauseen tai päälauseen ja sitä määrittävien sivulauseiden kokonaisuutta (VISK 2008 § 882).

4. EPISTEMISYYS JA DEONTTISUUS KAUPANKÄYNTIKEHYKSESSÄ

Aineistossa on hinnan kysymisen yhteydessä useita tilanteita, joissa kysymiseen liittyy luvallisuutta ja sopimista päätöksenteosta ja tiedon jakamisesta. Käyn ensin luvussa 4.1. esimerkin avulla läpi, miten episteemisyys ilmenee aineistossani. Analysoin myös episteemisten oikeuksien piirteitä oppijoiden välillä. Luvun toisessa alaluvussa (4.2.) tarkastelen deonttisuutta kaupankäyntikehyksessä.

4.1. Episteemisyys

Vuorovaikutustilanteisiin liittyy joskus tiedollisia suhteita, jotka muodostavat vuorovaikutuksen osallistujien välille sosiaalisia rakenteita. Tämä tarkoittaa, että keskustelutilanteissa osallistujat voivat asemoida itsensä tietäväksi tai tietämättömiksi käsiteltävään asiaan nähden. Kyse on **episteemisyydestä**. Episteemisyys tarkoittaa sitä, että vuorovaikutustilanteissa keskitytään muun muassa osallistujien tietämistä koskevien väitteiden ilmaisemiseen. Kuten deonttisuuteen, myös episteemisyteen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet. Episteemisyden kautta siis tarkastellaan, kuka keskustelussa on oikeutettu tai velvollinen ilmaisemaan tietämystään jostakin asiasta. (Stevanovic 2016.)

Aineistossani episteemisyys tarkoittaa oppijoiden tapaa kertoa ja kysyä tietoa ostettavien tuotteiden hinnoista. Kysymällä hintaa asiakas asemoi myyjän episteemiseksi auktoriteetiksi eli tietäväksi osapuoleksi. Samalla asiakas asemoi itsensä tietämättömäksi osapuoleksi hinnan suhteen. Lisäksi kauppaharjoituksissa oppijat voivat esimerkiksi pyytää oikeutta hinnan muutokseen kysymällä tarjousta. Heritage ja Raymond (2005: 17) määrittelevät episteemisyden olevan osa keskustelun tiedon aluetta. Episteemisyys onkin aineistossani sitä, missä määrin yhteisymmärrys oppijoiden välillä perustuu kenenkin tietoon ostettavien tuotteiden hinnoista. Seuraavan esimerkin (4) kautta esittelen lyhyesti, miten episteeminen auktoriteetti voi määräytyä S2-oppijoiden välisissä keskusteluissa.

(4) Episteeminen auktoriteetti

01 Oliver   **kuinka monta euroa?**
 02 Alicia   yksi euroa
 03 Oliver   yks
 04   (4.0)
 05 Alicia   joo
 06 Oliver   mmm ja:
 ((keskustelu jatkuu))

Esimerkissä (4) Oliver ja Alicia käyvät kauppaa suklaasta. Keskustelussa on menossa vaihe, jossa asiakkaana toimiva Oliver on ensin nimennyt ostettavan tuotteen ja haluaa nyt tietää sen hinnan. Esimerkin (4) rivillä 01 Oliver esittää kysymyksen suklaan hinnasta muodossa *kuinka monta euroa?* Vuorollaan hän asemoi myyjän episteemiseksi auktoriteetiksi. Se tarkoittaa, että asiakas antaa oikeuden myyjälle päättää tuotteen hinnasta. Myyjänä oleva Alicia puolestaan osoittaa olevansa tietävä osapuoli, sillä hän kertoo tuotteen hinnan suoraan vastauksena edellä esitettyyn kysymykseen (rivi 02). Keskustelussa molemmat osapuolet ovat siis yhtä mieltä siitä, että myyjällä on episteeminen auktoriteetti tilanteessa. Oliver vahvistaa ja hyväksyy myyjän episteemiset oikeudet vuorollaan *mmm ja* (rivi 06). Keskustelu jatkuu seuraavien tuotteiden ostamisesta.

Tuotteiden hinnoista puhuttaessa oppijoilla on myös havaittavissa episteemisyyteen liitettäviä rooleja eli tiedollista valtaa. Roolit vaihtelevat tilanteiden mukaan niin, että kahdenvälisissä keskusteluissa toinen oppijoista on tietoa välittävä osapuoli ja toinen tietoa pyytävä osapuoli. Vaikka keskustelujen aikana oppijoilla on saatavilla tuotteiden hinnat kuvakorteissa, siitä huolimatta he keskustelevat ja toisinaan käyvät neuvottelua hinnoista. Tämä voi kertoa tietävän osapuolen halusta vaikuttaa tuotteiden hinnoitteluun ja sitä kautta keskustelun kulkuun. Kyse on siis siitä, miten oppija missäkin tilanteessa asemoi itsensä suhteessa keskusteltavaan aiheeseen. Aineistossani episteemisyyttä ilmenee jokaisessa hintakysymyksen yhteydessä ja siksi se onkin muuttuva ilmiö.

4.2. Deonttisuus

Aineiston kaikki kauppaharjoitukset sisältävät kaupankäyntiprosessille tyypillisen vaiheen, jossa ostokset tulee maksaa. Maksaminen itsessään on toimintaa, johon liittyvät käytänteet määrittelevät, kuka maksamiseen osallistuu ja miten maksu suoritetaan. Vaikka yleisesti aineistossa myyjän rooli on esittää tuotteen hinta ja asiakkaan tehtävä on suorittaa maksu, oppijoiden keskusteluissa on myös tilanteita, joissa hinnasta käydään neuvottelua. Tällaisissa neuvottelu- tai sopimistilanteissa oppijat alkavat keskustelemaan tuotteiden hinnoista, maksamisen suorittamisesta ja mahdollisista tarjouksista. Sopimisessa ja neuvottelussa onkin kyse deonttisuudesta ja deonttisesta vallankäytöstä.

Deonttisuus sisältää Larjavaaran (2007: 409) mukaan sosiaalisten tilanteiden pakollisuutta, luvallisuutta ja kiellettyä toimintaa koskevia normeja. Käsitteen yhteydessä puhutaan lisäksi deonttisesta modaalisuudesta. Deonttisuus määritellään liittyväksi aina johonkin tekoon (Kangasniemi 1987: 138). Tarkemmin sanottuna ilmiössä on kyse vuoron sisältämistä luvista, käskyistä ja kielloista. Aineistoni tapauksessa deonttisuuden takana on aina toinen oppija, sillä deonttiset lauseet ovat peräisin oppijoiden kahdenvälistä keskusteluista. Havainnollistan deonttisuutta seuraavaksi esimerkin (5) avulla, jossa Ali ja Hussein keskustelevat tuotteiden hinnoista. Esimerkki (5) on osa keskustelua, johon viitataan aiemmin tutkielmassa esimerkissä (1) vierusparin malliin viitatessa (ks. sivu 1).

(5) Deonttinen auktoriteetti

01 Ali: **paljon(ko) paljonko se maksaa kaikki**
 02 Hussein: se maksaa kymmenen euroa jäätelö
 03 Hussein: ja: ruisleipä kaksi euroa ja kymmenen senttiä
 04 Ali: °joo°
 ((keskustelu jatkuu))

Esimerkissä (5) asiakkaana toimiva Ali kysyy tuotteiden hintaa *paljon(ko) paljonko se maksaa kaikki* -vuorollaan (rivi 01). Ali ilmaisee samalla myyjän olevan deonttinen auktoriteetti hinnan suhteen. Se tarkoittaa, että Ali luovuttaa päätösvallan tuotteiden hinnoittelusta Husseinille. Myyjän roolissa oleva Hussein puolestaan ottaa hänelle annetun

päätösvallan vastaan vastaamalla tuotteen hinnan rivien 02–03 mukaisesti. Asiakas hyväksyy tämän kuittaamalla vastaukseksi *joo* (rivi 04).

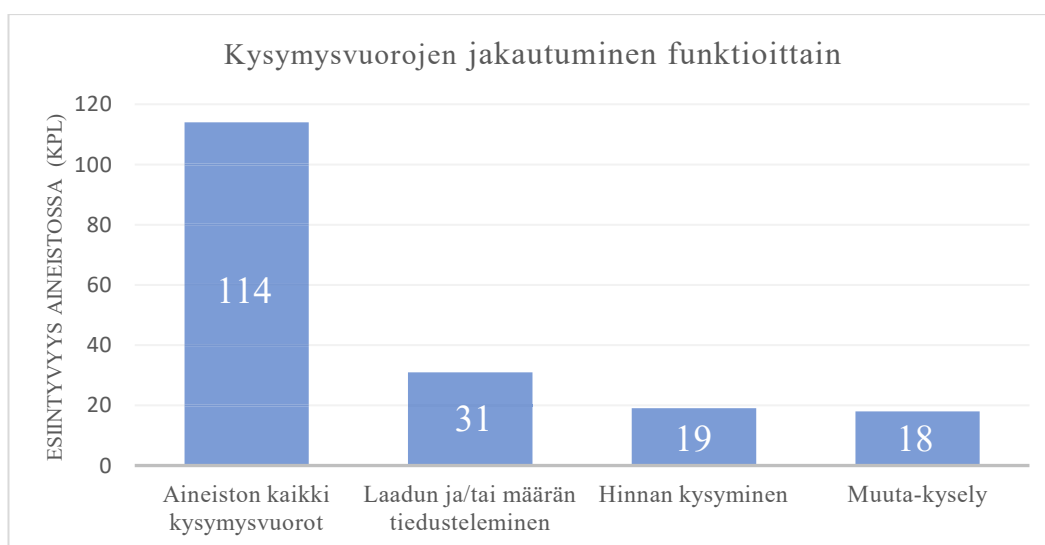
On olemassa monia eri tapoja, joiden perusteella deonttinen auktoriteetti määräytyy. Kangasniemen (1987: 142) mukaan deonttinen auktoriteetti pohjautuu määräystä tai lupaa asettavaan toimijaan. Esimerkiksi jonkin yhteisön toimintatavat tai sosiaaliset käytännöt, arvovalta tai laillinen määräysvalta voivat asettaa deonttisen auktoriteetin toimijan. (Kangasniemi 1987: 141–142.) Kauppaharjoituksissa käytävissä keskusteluissa oppijat ovat lähtökohtaisesti samassa asemassa suhteessa muihin oppijoihin, sillä roolit määräytyvät satunnaisesti, ja oppijoilla on tietynlaisia tehtäviä liittyen vain asiakkaana tai myyjänä toimimiseen. Tantun (2017: 25) mukaan asiointikeskustelulle ovat ominaisia osallistujien erilaiset tiedolliset ja taidolliset resurssit eli lähtökohdat. Aineistoni tapauksessa tällaisiksi resursseiksi lukeutuvat esimerkiksi oppijoiden tieto ja päätösvalta hintojen suhteen.

5. HINNAN KYSYMISEN KONTEKSTI

Tässä luvussa keskityn aineiston analysoimiseen käymällä läpi, millaisia havaintoja olen tehnyt S2-oppijoiden tuottamista kysymyksistä kauppaharjoituksissa. Olen tarkastellut kysymyksiä niiden funktioiden perusteella ja rajannut analyysin koskemaan hintaa koskevia kysymyksiä. Taulukossa (2) esittelen tarkemmin hinnan kysymisen funktion omaavien kysymysten määrän suhteessa kaikkiin aineiston kysymyksiin. Puhuessani funktiosta tarkoitan tässä tapauksessa kysymyslauseen edustavaa tehtävää kussakin kauppaharjoituksen keskustelutilanteessa. Jako pohjautuu kaupankäynnin perusasioinnin malliin, johon sisältyvät muun muassa käynnin syyn esittäminen ja maksaminen.

Luvussa käsittelen hinnan kysymisen eri muotoja niiden funktioiden kautta. Olen jakanut luvun alalukuihin, joissa käsitellään niitä hinnan kysymisen tapoja, joita S2-oppijat toteuttavat aineistossa. Keskityn analyysissä etenkin kysymysvuorojen läpi käymiseen niin, että tarkastelen niitä sekä morfologian eli taivutus- ja sananmuotojen kautta että semantisestä eli merkitysoipillisesta näkökulmasta. Käytännössä tarkastelen siis, millaisia kielipillisiä rakenteita vuoroissa esiintyy, joiden avulla kysymyslauseiden funktioita toteutetaan. Tutkin esimerkiksi, löytyykö kysymysvuoroista eri kysymyslauseyryyppien piirteitä (hakukysymys, vaihtoehtokysymys ym.) ja erittelen niitä analyysissä.

TAULUKKO 2. Hinnan kysymisen funktio suhteessa kaikkiin aineiston kysymysvuoroihin.

Taulukko (2) kuvaa oppijoiden tuottamia kysymysvuoroja, joista olen rajannut mukaan kolme esiintyvyydeltään suurinta funktioryhmää. Kaikkiaan aineistossa tuotetaan kysymysvuoroja 114 kertaa, mitä kuvastaa ensimmäinen pylväs vasemmalta. Aineiston kysymysvuoroista 31 kappaletta on tuotteen laatua ja/tai määrää koskevia kysymyksiä, joissa oppijat kysyvät esimerkiksi *millainen pitsa-* tai *mitä sinä haluat* -tyyppisiä kysymyksiä. Tällaisia kysymyksiä esitetään tavallisesti kauppaharjoitusten alussa, jossa myyjä selvittää asiakkaan tarpeet ja toiveet kaupankäyntiin liittyen. Ostosten hintojen selvittämistä koskevia kysymyksiä aineistossa on puolestaan 19 kappaletta. Aineistossa on lisäksi 18 kappaletta kysymysvuoroja, joiden avulla pyritään selvittämään ostotapahtuman jatkumista tai päättymistä. Ostotapahtuman jatkumista kysytään aineistossa hyödyntämällä *muu*-pronominia (*ja haluatko muu* tai *muuta*). Siksi olen nimennyt kolmannen kysymysvuororyhmän *Muuta*-kyselyksi. Myös Koivisto ja Halonen (2009: 120) ovat käyttäneet *muuta*-kysely-nimitystä tilanteista, joissa asiakkaalta kysytään, haluaako tämä vielä ostaa jotain.

Kaupankäynnissä oleellista on sekä myyjän että asiakkaan osapuolen taholta tietää, mitä tuotteet maksavat. Tämän vuoksi aineistossani on useita tilanteita jokaisessa kauppaharjoitusvideossa, jossa hinnan tiedustelemiseen käytetään kysymyslauseita. Kysymyslauseiden rakenteet vaihtelevat riippuen oppijasta ja tilanteesta. Taulukossa (3) kuvaan hinnan kysymisen eri tapoja, joita S2-oppijat aineistossa käyttävät. Kuten analyysistani myöhemmässä vaiheessa tutkielmaa käy ilmi, oppijat käyttävät kysymyslauseita hinnan tiedustelemiseen, hinnasta puhumiseen esimerkiksi tarjousten kautta ja tuotteiden maksamisesta neuvottelemiseen. Olen luokitellut hinnan kysymisen tavat omiin ryhmiinsä, joita käsittelen myöhemmissä luvuissa (6) ja (7).

TAULUKKO 3. Hinnan kysymisen tavat aineistossa.

Hinnan kysymisen tapa	Esiintyvyys aineistossa (kpl)
<i>Paljonko maksaa</i> -rakenne	10
<i>Mitä maksaa</i> -rakenne	3
<i>Miten-</i> tai <i>kuinka</i> -adverbit	2
<i>Onko tarjous</i> -rakenne	2
Epäsuora kysymys	2
Yhteensä	19

Taulukossa (3) kuvaan aineistossa esiintyviä hinnan kysymisen tapoja, joita on kaiken kaikkiaan viittä erilaista. Hinnan kysymistä tapahtuu aineistossa 19 kertaa, ja kysymisen tavat näkyvät taulukossa vasemmanpuoleisessa rivissä. Suosituin tapa kysyä tuotteen hintaa oppijoiden keskuudessa on käyttää *paljonko maksaa* -rakennetta. Tätä rakennetta esiintyy yhdeksän kertaa oppijoiden keskusteluissa. *Mitä maksaa* -ilmaus puolestaan ilmenee oppijoiden keskusteluissa kolmesti. Tuotteiden hintaa otetaan selvälle kaksi kertaa myös epäsuoria kysymyslauseita apuna käyttäen. Aineistossa on lisäksi kaksi tilannetta, jossa oppijat kysyvät tuotteen hintaa tarjouksen pyytämisen kautta *onko tarjous* -rakenteella. Myös adverbeja *miten* ja *kuinka* käytetään kahdesti kauppaharjoituksissa hinnan selvittämisen yhteydessä.

Tyypillisesti hinnan kysyminen lähtee asiakkaana toimivan oppijan aloitteesta. Seuraavaksi kuvaan aineistolle tyypillistä kaupankäyntikeskustelua, jossa Victor (myyjä) ja Silvia (asiakas) keskustelevat ostettavien tuotteiden eri vaihtoehtoista. Esimerkissä (6) näkyy myös kaupankäynnin perusasiointiin kuuluvia asioita, kuten tervehtiminen, käynnin syyn esittäminen, eli tässä tapauksessa selvitys ostettavista tuotteista, ja maksaminen. Tyypillinen perusasioinnin sisältö on yhdenmukainen Koiviston ja Halosen (2009: 122) esittelemän kioskiasioinnin mallin kanssa. Koiviston ja Halosen (2009: 122) mukaan kioskiasioinnin mallilla tarkoitetaan asioinnin kokonaisrakennetta, johon perusasioinnin osina kuuluvat tervehdys, pyyntö, pyynnön täyttäminen, maksaminen, kiitokset ja

joissain tapauksissa myös hyvästelyt. Esimerkissä (6) oppijat keskustelevat litteroidussa keskusteluosuudessa ostettavista tuotteista ja niiden hinnasta.

Esimerkissä (6) Silvian ollessa asiakas kauppaharjoituksessa hänen yhtenä tehtävänä on selvittää tuotteen hinta (rivi 09). Tässä tapauksessa Silvian *paljonko maksa tämän* -vuoro on muodoltaan lausekekysymys, sillä *-ko*-liitepartikkeli yhdistyy määränilmaukseen *paljon* eli 'miten paljon'. Muita lausekeverbiin liittyviä määränilmauksia ovat esimerkiksi *kauanko* 'kuinka kauan' ja *monesko* 'kuinka mones'. (VISK 2008 § 1685.) Silvian esittämä kysymys *paljonko maksa tämän* on puhefunktioltaan aito, sillä sen tehtävänä on saada uutta tietoa tuotteen hinnasta. Hakulinen ja Karlsson (1988: 286) ovat linjanneet, että aidon kysymyksen ehtona on puhujan tarkoitus saada vaihtoehtokysymyksellään informaatiota joko proposition todenperäisyydestä tai hakukysymyksellä jonkin variaabelin tarkoitteesta. Kuten Ison suomen kieliopissa todetaan (2008 § 1685), määrän kysymiseen voidaan käyttää hakukysymyksen (*Miten paljon tämä maksaa?*) lisäksi lausekekysymystä (*Paljonko tämä maksaa?*).

(6) Tyypillinen asioinnin malli kauppaharjoituksessa

01 Victor	hei
02 Silvia	hei:
03 Victor	nii. mitä haluat ostaa(h)
04 Silvia	ööh minä haluan m ruokaa. ostan ruokaa?
05 Silvia	öö
06 Victor	joo
07 Silvia	öö
08	(1.0) ottaa kortin, nostaa ja katsoo sitä
09 Silvia	paljonko maksa tämän
10 Victor	tämä on eeroa ja viisi viisi senttiä
11 Silvia	okei. minä haluan-
12 Victor	joo
13 Silvia	öö yksi kappale
14 Victor	yksi kappale
15 Victor	↑ muuta?
16 Silvia	ja:

((keskustelu jatkuu))

Esimerkki (6) sisältää ensimmäisen vierusparinsa heti alussa riveillä 01–02, jossa Victor ja Silvia tervehtivät toisiaan *hei*-partikkeleilla. Ison suomen kieliopin (2008 § 858) mukaan *hei* toimii huomionkohdistimena ja sen paikka on usein vuoron alussa, kuten myös tässä esimerkissä (6). Määrittelen tervehtimisen Lappalaista (2009: 32) mukaillen niin, että tarkoitan sillä asioinnin alussa tapahtuvaa toimintaa.

Victorin järjestyksessään toinen puheenvuoro (rivillä 03) pitää sisällään aineiston kannalta myyjälle tyypillisen kysymyksen, jonka avulla selvitetään, mitä ostaja haluaa kaupankäynniltä. *Nii mitä haluat ostaa(h)* on hakukysymys ja samalla vierusparin etujäsen, jonka tavoitteena on saada selville, mitä tuotteita ostaja on tullut hakemaan kaupasta. Silvia tuottaa kyseiseen vieruspariin jälkijäsenen *ööh minä haluan m ruokaa, ostan ruokaa* (rivi 04), joka on modaaliselta lausetyypiltään väitelause eli deklaratiivinen lause. Vuorollaan Silvia osoittaa kiinnostuksensa nimenomaan ruokatarvikkeiden ostamiseen, sillä hän toistaa saman vuoron aikana asiansa kahdella tavalla: *haluan ruokaa ja ostan ruokaa*. Kuten tässäkin keskustelussa, Silvia aloittaa usein vuoronsa *öö* tai *ööh* äänneillä. Tämä näkyy esimerkissä (6) rivien 04–13 välillä. Vastaavanlainen ääntely voi tarkoittaa tilanteessa empimistä (VISK 2008 § 1025).

Aiemmin luvun alussa kerroin, että Silvian vuoro *paljonko maksa tämän* (rivi 09) on vaihtoehtokysymys, jonka funktiona on kysyä tuotteen hintaa. Vuoron aloittaa *paljonko*, jota kutsutaan lausekekysymykseksi (VISK 2008 § 1685). *Maksa* puolestaan toimii lauseen predikaattina. Predikaatissa huomionarvoista on lyhyt muoto, josta puuttuu sananloppuinen *a*. Vuoron viimeinen osa, *tämän*, on genetiivimuoto demonstratiivipronominista *tämä*. Victor vastaa Silvian vaihtoehtokysymykseen toteamalla suoraan tuotteen hinnan (rivi 10). Silvian seuraava vuoro on hyväksyvä: *okei, minä haluan* (rivi 11). Vuoro jää kuitenkin kesken Victorin sanoessa *joo* (rivi 12). Silvia jatkaa sanomalla tuotteen määrään liittyen *öö yksi kappale* -vuoron (rivi 13), jonka sisällön Victor toistaa rivillä 14.

Rivillä 15 Victor esittää lyhyen, yhden sanan mittaisen vuoron, joka voidaan tulkita funktioltaan kysyväksi. *Muuta*-vuoro toimii ehdotuksena ostotapahtuman jatkumisesta. Kaupanteon kokonaisrakenteen kannalta myyjän tuottama *muuta*-kysely on osa pyynnön täyttämisen ja maksamisvaiheen välistä siirtymäkohtaa (Koivisto & Halonen 2009: 122). Koivisto ja Halonen (2009: 122) määrittelevät *muuta*-kysymyksen myyjän toimeksi tunnustella mahdollisuutta siirtyä asioinnin lopetusvaiheeseen, useimmiten

maksamisvaiheeseen. Tyypillisesti aineistossa *muuta*-kyselyä tuottaa myyjän roolia esittävä oppija. Kun myyjä kysyy asiakkaalta, ottaako tämä muuta, myyjä varmistaa tulkinsa ostajan pyyntöjen täyttymisestä. *Muuta*-kyselyyn saatu kielteinen vastaus taas johdattaa keskustelun maksamisvaiheeseen. (Koivisto & Halonen 2009: 123.)

Kuten esimerkistä (6) nähdään, kauppaharjoituksissa tyypillinen asiointi sisältää tervehdykset, ostettavista tuotteista keskustelemisen, tuotteiden hinnan kysymisen ja tarkistuksen siitä, olivatko kaikki halutut tuotteet jo valittu. Hinnan kysyminen sijoittuu aineiston kauppaharjoituksissa keskustelun keskelle. Tavallisesti oppijat keskustelevat ja kyselevät ostettavien tuotteiden ominaisuuksista ja määristä ennen kuin keskustelussa nousee esiin hinta.

6. HINNAN KYSYMINEN TIETOA PYYTÄVÄLLÄ VUOROLLA

Kuten arkielämän asiointitilanteissa, myös kauppaharjoitusten yhteydessä tuotteiden maksaminen ja hinnasta sopiminen voidaan hoitaa eri tavoilla. Koivisto ja Halonen (2015) ovat tutkineet kioskiasioinnin maksamisvaiheen sijoittumista suhteessa asioinnin kokonaisuuteen. Asiointissa maksamiseen voidaan siirtyä esimerkiksi ilman, että myyjä ilmoittaa ostosten hintaa tai vasta silloin, kun asiakkaan pyynnöt on täytetty. (Koivisto & Halonen 2015: 148–149.) Kauppaharjoitusten tapauksissa hintaa voidaan kuitenkin tiedustella jo ennen varsinaista maksun suorittamista.

Aineistossa oppijat kysyvät ostettavien tuotteiden hintaa usein tietoa pyytävillä vuoroilla. Määrittelen tietoa pyytävät vuorot ovat kysymyksiksi, joihin odotetaan kauppaharjoitus-tilanteissa sanallista vastausta. Pyytävillä vuoroilla on myös funktiona saada selville jostain uutta tuotteiden hintaan liittyen. Hintakysymysten yhteydessä kysymys–vastaus-vieruspari rakentuu asiakkaan tuottamasta etujäsenestä ja myyjän esittämästä jälkijäsenestä. Etujäsenen funktio on kysyä tuotteen hintaa, ja jälkijäsen antaa kysymykseen vastauksen tyypillisesti niin, että vastaus edustaa rahasummaa (euroina). Oppijat käyttävät hintakysymysten pyytävissä vuoroissa kolmea erilaista rakennetta: *paljonko maksaa* -rakennetta, *mitä maksaa* -rakennetta sekä *miten-* ja *kuinka* -adverbeja.

6.1. *Paljonko maksaa* -rakenne

Oppijat käyttävät eniten hinnan kysymiseen rakennetta, jossa he kysyvät, paljonko tuote maksaa. Tällaisia tapauksia on aineistossa kymmenen kappaletta. *Paljonko* rakentuu määränilmauksesta *paljon* ja liitepartikkelista *-ko*. *Paljonko* onkin lausekekysymys, jolla kysytään jotakin määrää. (VISK 2008 § 1685.) Kauppaharjoitusten asiointikeskusteluissa määrällä viitataan ostettavien tuotteiden hintaan euroina. Esimerkistä (7) voidaan huomata, miten asiakkaan roolissa oleva Hussein ilmoittaa ensin ostettavat tuotteet ja niiden määrän, minkä jälkeen hän siirtyy kysymään tuotteiden hintaa. Alin ja Husseinin keskustelussa (esimerkki (7) puhutaan kalan ja suklaan hinnasta.

(7) *Paljonko maksaa?*

01 Hussein oke. tämä on kala ja tarvitsen:
 02 Ali yhdeksän
 03 Hussein ää aa yksi kappale(tta) suklaata
 04 (1.0)
 05 Ali suklaata: suklaata
 06 Hussein joo: (.) on tuolla suklaata
 07 Hussein **on pa- paljonko maksaa**
 08 (0.5) Hussein koskee korttiin, katsoo kortteja
 09 Ali paljonko maksaa ää ää kymmenen euroa
 ((keskustelu jatkuu))

Esimerkissä (7) on nähtävillä Husseinin ja Alin kauppaharjoituskeskustelu, jossa ilmenevät asioinnin syy ja tuotteiden hinnan selvittäminen. Aluksi Hussein ja Ali käyvät lyhyen vuoropuhelun siitä, mitä ostetaan. Hussein sanoo tarvitsevansa kalaa ja suklaata (rivit 01 ja 03). Ostamisen kohde on siis mainittu jo ennen kuin keskustelussa tulee puheeksi ostettavien tuotteiden hinta. Tuotteiden hinnasta puhuminen näkyy esimerkissä (7) rivillä 07, jossa Hussein esittää Alille kysymyksen *on pa- paljonko maksaa*. Rakenteeltaan kysymysvuoro muodostuu *olla*-verbistä *on*, interrogatiivisesta elementistä *paljonko* ja verbistä *maksaa*. Vuoron alkaminen pelkällä *olla*-verbillä ei ole tavallista kysymyslauseelle, jonka alkuun sijoitetaan yleensä interrogatiivisia ominaisuuksia sisältävä osa, kuten kysymyssana. Husseinin vuoron yhteydessä *on* voi tarkoittaa sitä, että hän vahvistaa edellisen vuoron toteamuksen vastaanotetuksi. Kysymysvuoro itsessään ei sisällä ostamisen kohteen nimeämistä. Vaikka ostamisen kohteesta on kuitenkin puhuttu keskustelun aiemmassa vaiheessa, kysymyksestä ei voi olla varma, kohdistuuko se kalan hintaan, suklaan hintaan vai molempiin niihin.

Husseinin ja Alin keskustelussa päätävävalta tuotteiden hinnasta on Alilla eli myyjällä. Myyjällä on siis episteemistä tietoa ja valtaa tuotteiden hintojen suhteen. Toisaalta myös asiakkaana oleva Hussein tiedostaa todennäköisesti tuotteiden hinnan, sillä hän koskee ja katsoo kortteja. Hussein asemoi itsensä tietämättömäksi kysyessään tuotteiden hinnasta Alilta (rivi 07). Samalla Hussein tekee Alista tiedollisesti päättävän osapuolen tilanteessa. Episteeminen asema onkin aina suhteutettava muihin vuorovaikutustilanteen osapuoliin

(Heritage 2012: 35). Myös seuraavaksi esittelemässäni esimerkin (8) keskustelussa hintaa kysytään samankaltaisella rakenteella, mutta tiedolliset roolit oppijoiden välillä ovat erilaiset.

(8) *Paljonko se maksaa?*

01 Eric   **paljonko se maksaa** tämä on kaks öö
 02 Eric   kaksisataakolmekymmentäyhdeksän euroa
 03   Eric katsoo samalla korttia, jossa auto on
 04 Daniel   joo. kuukautta se on alku öö hinta
 ((keskustelu jatkuu))

Esimerkissä (8) on kyse Ericin ja Danielin välisestä keskustelusta, jossa Eric on ostamassa kuvitteellisesti perheelleen autoa. Daniel toimii kauppaharjoituksessa myyjän roolissa. Hinnasta puhutaan tällä kertaa osamaksun näkökulmasta. Eric ja Daniel ovat keskustelleet ennen hinnasta puhumista auton ominaisuuksista, joten ostamisen kohde on mainittu jo aiemmin useaan kertaan. Kokonaisuudessaan Ericin rivillä 01 esittämä vuoro sisältää sekä interrogatiivisen vuoron että deklarativisen eli väitteitä sisältävän vuoron piirteitä. Vuoronalkuinen *paljonko* on interrogatiivinen elementti, joka rakentuu edellisen esimerkin (7) tapaan määränilmauksesta *paljon* ja liitepartikkelista *-ko*. Lausekekysymystä *paljonko* seuraa *se*-demonstratiivipronomini, jolla viitataan aiemmin keskustelussa esillä olleeseen ostamisen kohteeseen, tässä tapauksessa autoon. Kysymyslauseessa on mukana myös *maksaa*-verbi, jolla viitataan auton hintaan eli tässä tapauksessa ominaisuuteen.

Esimerkissä (8) Ericin loppuvuoro *tämä on kaks öö kaksisataakolmekymmentäyhdeksän euroa* (rivi 02) toimii itsessään kysymys–vastaus–vierusparin jälkijäsenenä, sillä se tuottaa edellä esitettyyn kysymykseen vastauksen. Huomionarvoista vuorossa on kuitenkin se, että Eric nostaa uuden näkökulman hintakeskusteluun heti sen jälkeen, kun hän on jo kysynyt, paljonko auto maksaa. Hän ei siis anna mahdollisuutta vastaanottajan tuottaa vierusparin jälkijäsentä, koska kysymyksen esittämisen jälkeen vuoro jatkuu nopeasti. Koska Eric tuottaa itse hintakysymykseen vastauksen, voidaan miettiä, onko kysymys kohdennettu lainkaan sen vastaanottajalle. Myyjänä toimiva Daniel tuottaa myöntävän vastauksen: *joo kuukautta se on alku öö hinta* (rivi 04).

Tuottaessaan keskustelun alkuvuorot (rivit 01–02) Eric asemoi itsensä sekä tietämättömäksi että tietoisesti tuotteiden hinnasta. Vuoron kysymys osoittaa, että hän ei tietäisi tuotteiden hintaa (rivi 01). Eric kuitenkin katsoo samalla korttia, jossa lukee tuotteen hinta, ja ehkä juuri siksi hän tuottaa väitelauseen heti kysymyksensä perään (rivit 01–02). Oppijan episteeminen asema voi siis vaihdella saman kysymysvuoron yhteydessä. Vuorovaikutukseen osallistujat eivät usein neuvottele episteemisestä, tiedollisesta asemastaan (Jakonen & Morton 2015: 76). Ericillä siis on pääsy tietoon ostettavan tuotteen hinnasta, mutta siitä huolimatta hän ottaa sen puheenaiheeksi ja kysyy auton hintaa. Kysymysvuoron funktio voi olla esimerkin (8) tapauksessa tietoa pyytävän vuoron sijaan enemmän toteava.

Kuten esimerkissä (8) myös Silvian ja Victorin keskustelussa ilmenee samanlainen rakenne, jossa hinnan kysyjä tuottaa kysymyksen jälkeen toteavan *tämä on* -rakenteen. Esimerkissä (9) nostan esille keskustelun, jossa jo ennen hinnan käsittelyä on puhuttu ostettavien tuotteiden päättämisestä. Silvia on todennut yleisesti haluavansa ostaa ruokaa. Esimerkki (9) on osa laajempaa litteraattia esimerkistä (6).

(9) *Paljonko maksa?*

01 Silvia	paljonko maksa tämän
02	Silvia katsoo korttia ja siirtää sen Victorille
02 Victor	tämä on eeroa ja viisi viisi senttiä
((keskustelu jatkuu))	

Silvia kysyy asiakkaan ominaisuudessa Victorilta ostettavien tuotteiden hintaa. Hän käyttää hinnan selvittämiseen *paljonko*-lausekealkuista kysymysvuoroa: *paljonko maksa tämän* (rivi 01). Silvian tuottama kysymyslause sisältää määrää kuvaavan lausekkeen *paljonko*, jonka jälkeinen verbi on lyhyessä muodossa *maksa*. Vasta verbiä seuraa demonstratiivipronomini *tämän*, jolla viitataan ruokaa sisältävään kuvakorttiin. Samaan aikaan, kun Silvia tuottaa kysymyslauseensa, hän näyttää kuvakorttia myyjänä toimivalle Victorille. Kysymysvuoro ei sisällä ostamisen kohteen mainitsemista, mikä voi johtua lauseen sisältämästä demonstratiivipronominista ja siitä, että kysymyksen aikana hinnan kysymisen kohde tuodaan ilmi kehollisella toiminnalla, kuvakorttia näyttämällä. Silvian kysymysvuoron päättää *olla*-verbi *on*. *Tämän*-rakenne viittaa siis keskusteluissa

ostettavaan tuotteeseen, josta merkkeinä ovat kuvakortin katsominen yhdistettynä toteavaan lauserakenteeseen.

Yleisesti ottaen *paljonko maksaa* -rakenteen yhteydessä toistuu lauseke ja verbi -yhdistelmä. Aineiston tapauksessa lauseketta edustaa *paljonko* ja verbinä toimii *maksaa*. Toistuvana rakenteena oppijoiden keskusteluissa ilmenee myös demonstratiivipronominin *tämä* käyttöä yhdistettynä *olla*-verbiin. Demonstratiivipronomineilla *tämä* tai *se* viitataan jo aiemmin keskustelussa mainittuun ostamisen kohteeseen. Kuten esimerkistä (8) nähdään, demonstratiivipronominia (*tämä, se*) ei välttämättä tarvita hinnan kysymisen yhteyteen tilanteessa, jossa ostettavasta tuotteesta on puhuttu jo ennen hintakysymystä. Jos taas tarkastellaan *paljonko maksaa* -rakenteen sijoittumista sekventiaalisesti kauppaharjoituksissa, sijoittuu rakenne keskustelunosaan, jossa ostettavista tuotteista on jo mainittu.

6.2. Mitä maksaa -rakenne

Aineistossa hintaa kysytään paitsi *paljonko maksaa* -alkuisilla lausekekysymyksillä myös hakukysymyksillä. Hakukysymyksellä tarkoitan kysymyslauseetta, joka alkaa interrogaatiivipronominilla (esimerkiksi *mikä*). Näitä tapauksia aineistossa ilmenee kolme kertaa eri keskusteluissa. Esimerkissä (10) Alicia ja Oliver käyvät kauppaa grillin ostamisesta. Keskustelun aluksi Alicia on ilmoittanut myyjänä olevalle Oliverille, että hänellä on ystävien kesken tiedossa grillijuhlat (rivit 01 ja 04). Oliver tarjoaakin ostettavaksi grilliä (rivi 05), johon Alicia asiakkaan ominaisuudessa suostuu lyhyen keskustelun jälkeen. Keskustelu rakentuu sisältönsä puolesta niin, että ensimmäinen ja ainoa asiakkaan kysymä asia tuotteesta on hintaan liittyvä.

(10) *Mitä se maksa?*

01 Alicia   meillä on grilla (.) grilli
 02 Oliver   grilliä mm-m
 03 Oliver   joo
 04 Alicia   juhla
 05 Oliver   minulla on öö kiva (.) grilli
 06 Alicia   okei
 07 Oliver   tämä
 08   (0.5)
 09 Alicia   joo
 10 Oliver   öö
 11 Alicia   okei
 12 Alicia   **mitä se: se maksa**
 13 Oliver   öö satakahdeksankymmentä (.) y:hdeksän euroa
 14   (0.6)
 15 Alicia   en tiiä ihan:
 16 Oliver   mm
 17   (1.3)
 18 Oliver   mutta (0.5) tämä öö tosi hyvä (.) grilli
 19 Alicia   okei (myy se)
 ((keskustelu jatkuu))

Alicia kysyy grillin hintaa vierusparin etujäsenellä *mitä se- se maksa* (rivi 12). Hintakysymys on ensimmäinen esitetty kysymys sen jälkeen, kun keskustelussa on tuotu esiin ostamisen kohde. Ennen hinnan kysymistä ostamisen kohde on siis vain nimetty. *Mitä se-se maksa* -vuoro on kysymyslauseyypiltään hakukysymys, sillä se sisältää lauseenalkuisen interrogatiivipronominin *mikä* partitiivimuodossa *mitä*. Hakukysymyksellä tiedustellaan lauseen jonkin osan sisältöä (VISK 2008 § 1679), ja tässä tapauksessa kysymyksen sisältönä toimii hinnan selvittäminen. Vuoronsisäinen *se*-demonstratiivipronomini toistuu kysymyksessä kaksi kertaa, millä viitataan suoraan ostettavaan tuotteeseen. Oliverin vastaus (rivi 13) osoittaa, että hän tulkitsi Alician kysyvän juuri grillin hintaa. Interrogatiivisen aineksen ja demonstratiivipronominin jälkeen kysymysvuoron päättää verbi, joka esiintyy lyhyessä muodossa *maksa*.

Esimerkissä (10) on havaittavissa neuvottelua siitä, ostaako Alicia Oliverin kauppaamaa grilliä vai ei. Neuvottelusta kertovat Alician epäilevä *en tiä ihan* -vuoro (rivi 15) ja Oliverin perustelut tuotteen positiivisuudesta. Neuvotteluun liittyy tavallisesti myös päätöksenteko, kuten Alician ja Oliverinkin välisessä keskustelussa. *Okei myy se* (rivi 19) on Alician tuottama vuoro, jossa hän myöntyy Oliverin tarjoukseen grillin ostamisesta. Tätä on edeltänyt Oliverin perustelu siitä, että grilli kannattaa ostaa: *mutta tämä öö tosi hyvä grilli* (rivi 07). Lauseenalkuinen *mutta* osoittaa vastaväitteen aloittamista (KS 2021 s.v. *mutta*). Oliver osoittaa näin ollen väitteellään tuotteen olevan tarpeellinen Alicialle.

Mitä-kysymysten vastausmahdollisuudet ovat laajat verraten vaihtoehtokysymyksiin. Vastaukset riippuvat osin myös siitä, miten yksityiskohtaisesti kysymyksen esittäjä muotoilee kysymyksensä. (Hakulinen & Karlsson 1988: 238.) Myös kysymyssanalla on väliä sillä, miten kysymykseen voidaan antaa vastauksia. Esimerkiksi pronomini *mikä* on merkityksiltään yleisesti laajempi kuin *kuka* (Hakulinen & Karlsson 1988: 238). Aineiston tapauksissa *mikä* kuitenkin vastaa kysymykseen 'kuinka paljon'. Esimerkin (10) tapauksessa Alician esittämä kysymyssana *mitä* viittaa tuotteen hintaan määrällisesti, ja kysymyksellä pyritään hankkimaan tieto hinnasta euroina. Kysymyksellä selvitetään, kuinka paljon tuote maksaa ja teoriassa se antaa mahdollisuuden vastata kysymykseen paitsi rahamääränä myös laajemmin esimerkiksi: *tuote maksaa paljon tai vähän*. Aineistoni tapauksissa vastaus tuotetaan kuitenkin aina niin, että vastauksena toimii tuotteen hinta (*x euroa*). On siis huomioitava, että *mitä maksaa* on vakiintunut asiointitilanteessa käytettävä konstruktio, joten sen vastausvaihtoehdot vierusparin jälkijäseneksi ovat rajalliset.

Esimerkissä (10) hinnan kysyminen on rakennettu *mikä*-interrogatiivipronominin ympärille. Samoin on Taran ja Saritan keskustelussa esimerkissä (11), jossa *mitä se maksaa* -rakenteessa kysymyssana esiintyy taivuttamattomassa muodossa *mikä*.

(11) *Mikä se maksaa?*

01 Tara	mikä salaatti se on. jääsalaatti joo on hyvä.
02 Tara	mmm minä aina halua syyä vihanneksis
03 Tara	joo (.) mikä se maksaa (.) yksi
04	Tara näyttää salaattia Saritalle
05 Sarita	öö yksi yksi euroa

Taran vuoro *joo mikä se maksaa yksi edustaa* esimerkissä (11) kysymysvuoroa. Jo ennen kysymyslauseen esittämistä Tara on tuonut keskustelussa ilmi haluavansa ostaa salaattia. Ostamisen kohde on siis tuotu esiin ennen keskustelua tuotteen hinnasta. Vuoronalkuinen *joo*-partikkeli esiintyy tässä tapauksessa välirepliikkinä ennen kysymystä. Ison suomen kieliopin mukaan (2008 § 1045) *joo*-partikkelin muodostama vuoro vastaanottaessa jaottelee tietoa esimerkiksi muistiin merkitsevien asioiden edellyttämisessä. Taran tapauksessa partikkeli aloittaa vuoron, jota seuraa hakukysymys *mikä se maksaa yksi* (rivi 03). *Mikä* on interrogatiivipronomini, jolla viitataan asiaan, tässä tapauksessa yhteen ostettavaan salaattiin. Interrogatiivipronomini *mikä* puolestaan pyytää lauseessa tietoa ostettavan tuotteen ominaisuudesta, hinnasta. Kysymyslauseessa toistuu edellisen esimerkin (10) tavoin *se maksaa* -rakenne, jossa demonstratiivipronomini *se* viittaa salaattiin ja *maksaa*-verbi tuotteen hintaan. Vuoron lopussa oleva *yksi* täsmentää kysymyksen vastaanottajalle, että hintakysymys kohdistuu vain määrällisesti yhteen tuotteeseen. Täsmennyksen viestiä Taran vahvistaa näyttämällä kuvakortin Saritalle, jossa salaatin kuva on (rivi 04).

Sekä esimerkissä (10) että (11) oppijat käyttävät samanlaista kielen rakennetta hinnan kysymiseen. Esimerkissä (10) Alicia tuottaa kysymysvuoron *mitä se se maksaa* ja toisaalta esimerkissä (11) Taran tuottama vuoro on saman tyyppinen *joo mikä se maksaa yksi*. Rakenteeltaan kysymyslauseet muodostuvat siis esimerkkien (10) ja (11) tapauksissa vuoronalkuisesta interrogatiivisesta elementistä (kysymyssana), *se*-demonstratiivipronominista ja *maksaa*-verbistä.

6.3. *Miten- tai kuinka* -rakenteet

Aineistossa on kaksi tilannetta, joissa oppijat osoittavat halukkuuttaan tiedustella ostosten hintaa kysyvillä adverbeilla. Adverbit, joita oppijat keskusteluissaan käyttävät, ovat *miten* ja *kuinka*. Ensimmäinen keskustelu on Oliverin (asiakas) ja Alician (myyjä) välinen kaupankäyntitilanne, jota havainnollistan esimerkin (12) avulla. Esimerkissä (12) *kuinka monta euroa* -kysymyslause sisältää kysyvän adverbin *kuinka*.

(12) *Kuinka monta euroa?*

01 Oliver   ensin tämä (.) suklaa?
 02 Alicia   joo
 03 Oliver   **kuinka monta euroa?**
 04 Alicia   yksi euroa
 ((keskustelu jatkuu))

Esimerkissä (12) kuvaan Oliverin ja Alician välistä kauppaharjoituskeskustelua. Oliver muodostaa keskustelun aluksi vuoron *ensin tämä suklaa* (rivi 01). Vuoronsa aikana Oliver osoittaa suklaata ja näin ollen kohdentaa puheen vastaanottajalle, Alicialle, tarkoittavansa juuri tiettyä tuotetta. Alicia vastaa tähän lyhyesti ja myöntävästi (rivi 02). *Kuinka monta euroa* -vuoro (rivi 03), jonka Oliver seuraavaksi esittää, on suklaan hinnan selvittämiseen kohdennettu kysymys. Koska kysymys on esitetty muodossa *kuinka monta*, kysymyksellä tarkoitetaan rahamäärää (euroa). Kysymyslause poikkeaa aiemmista esittämistäni tapauksista siinä, että vuoro ei sisällä ostamisen kohteen mainitsemista tai siihen viittaavaa pronominia. Ostamisen kohdetta ei siis toisteta kysymysvuorossa. Vaikka vuoron sisältämällä *moni*-pronominilla voidaan viitata useampaan kohteeseen, Alicia ilmoittaa suklaan hinnan olevan yhden euron: *yksi euroa* (rivi 04).

Toinen tilanne, jossa oppijat kysyvät hintaa käyttäen adverbia, on keskustelu, jossa Silvia ja Victor puhuvat auton ostamisesta. Keskustelussa (esimerkissä (13)) halutaan saada selville, paljonko auto kustantaa kuukausimaksulla.

(13) *Mitenkä me maksetaan?*

01 Victor   **nii mitenkä me maksetaan kuukaudessa**
 02 Victor   **paljonko rahaa pitää maksaa joka kuukausi**
 03 Silvia   mmm
 04   (1.0)
 05 Silvia   se on kaksituhattakolmekymmentäyhdeksän euroa
 ((keskustelu jatkuu))

Keskustelun alussa Victor osoittaa haluavansa ostaa auton. Myös tuotteen ominaisuuksista, kuten auton vuosimallista, on puhuttu ennen kuin keskustelu siirtyy koskemaan hintaa. Victorin tuottama kysymysvuoro (rivit 01–02) on kaksiosainen, ja siten kysymysvastaus-vierusparin etujäsen rakentuu kahdesta kysymyksestä. Ensin hän muodostaa kysymyksen *nii mitenkä me maksetaan kuukaudessa*. Vuoro sisältää kysyvän adverbien *miten*. Koska *miten* sisältää itsessään jo merkityksen siitä, millä tavalla tai millä keinoin jokin asia tehdään, kysymyslauseen funktio onkin saada selville maksamisen tapa. Adverbiin on liitetty *-kä*-liitepartikkeli, joka on arkinen vastine adverbille *miten* (KS 2022 s. v. *miten*). Adverbia seuraa subjekti *me* ja passiivimuotoinen verbi *maksetaan*. Vuoron lopussa oleva *kuukaudessa* on adverbiaali, joka ilmaisee maksuun käytettävää aikaa. Hintakysymys kohdennetaan siis tiettyyn ajankohtaan sitovaksi.

Victorin toinen kysymysvuoro rivillä 02 tarkentaa hänen ensimmäistä kysymystään. *Paljonko rahaa pitää maksaa joka kuukausi* rakentuu *paljonko*-lausekekysymyksestä, subjektista (*rahaa*), verbiketjusta *pitää maksaa* ja adverbiaalista *joka kuukausi*. Verbiketjun toisena jäsenenä on nesessiiviverbi *pitää* (VISK 2008 § 496), jonka merkitys liittyy välttämättömyyteen (VISK 2008 § 1562). *Maksaa*-verbi esiintyy verbiketjussa perusmuodossa ja tässä yhteydessä sen funktio liittyy maksun suorittamiseen. Aiemmin mainitsin *maksaa*-verbin kuvaavan tuotteen ominaisuutta eli sitä, että verbillä kuvataan ostettavan tuotteen olevan jonkin tietyn hinnan arvoinen. Kielitoimiston sanakirjan (2022, s.v. *maksaa*) mukaan *maksaa*-verbin merkitys on yhtä lailla 'olla jonkin hintainen' ja 'suorittaa korvaus tai hinta jostakin'. Samalla verbillä voi siis kuvata erityyppistä toimintaa.

Molemmissa edellä esittämissäni esimerkeissä (12) ja (13) oppijat jättävät kysymyslauseissaan hinnan kysymisen kohteen avoimeksi. Kun oppijat käyttävät hintaa selvittäessään adverbeja *kuinka* tai *miten* kysymyslauseissa, he eivät mainitse ostamisen kohdetta tai viittaa siihen esimerkiksi demonstratiivipronominilla *tämä* tai *se*. Sen sijaan sekä Oliver esimerkissä (12) että Victor esimerkissä (13) ovat tuoneet keskusteluun ostamisen kohteen jo ennen hintakysymyksen esittämistä.

Kuten kaikissa aineiston kysymyksissä, myös adverbien sisältäville kysymyslauseille on ominaista se, että niissä on episteemisiä piirteitä. Kysymystä tuotteen hinnasta seuraa suora vastaus, jonka myyjä esittää muodossa: *se on x euroa* tai suoraan tuotteen hinnan kertominen. Näissä tapauksissa myyjällä on episteemistä eli tiedollista valtaa.

Esimerkeissä (12) ja (13) myyjän roolissa Alicialla ja Silviällä on tällaista tiedollista valtaa päättää ostettavien tuotteiden hinnoista.

Esimerkit (12) ja (13) eroavat puolestaan muodollisilta rakenteiltaan verbivalinnoissa. Oliverin esimerkissä (12) tuottama vuoro *kuinka monta euroa* ei sisällä ollenkaan predikaattiverbiä. Victorin tapauksessa esimerkissä (13) puolestaan esiintyy *maksaa*-verbin lisäksi modaaliverbi *pitää*. Lehtinen (1997) käsittelee artikkelissaan modaali-ilmauksia ja episteemisyyttä erilaisissa keskustelukonteksteissa. Lehtisen (1997: 235) mukaan modaaliverbien käyttöä säätelee puhujan käsitys siitä, miten varmaa puheenaiheena oleva tieto on. Koska *pitää* ilmaisee toiminnan välttämättömyyttä (VISK 2008 § 1551), oppijalla tulee olla kauppaharjoituksen aikana tieto harjoituksen sisältämistä toimista. *Pitää maksaa* -rakenne voidaan tulkita keskustelussa toimeksi, jossa oppijan on suoritettava maksu edellytyksenä keskustelun etenemiselle.

7. HINNAN KYSYMINEN EPÄSUORASTI JA SOPIMALLA

Sen sijaan, että oppijat puhuisivat tuotteiden hinnasta pelkästään numeroilla tai muuten suoraan lukumäärinä, hinnasta käydään myös aineistossa muunlaista keskustelua. Aineistossa on tilanteita, joissa oppijat osoittavat hinnassa olevan jotakin täsmennettävää. Tällaisissa tilanteissa sopivaa hintaa ostettaville tuotteille voidaan myös ehdottaa. Näissä tilanteissa myyjä ei jaa tietoa tuotteiden hinnasta suoraan, vaan esimerkiksi asiakas saattaa ehdottaa tuotteelle vaihtoehtoista hintaa. Olen jakanut luvun kahteen alalukuun, joissa käsittelem epäsuoan kysymisen tapaa (luku 7.1.) ja *onko tarjous* -rakennetta (luku 7.2.).

7.1. Epäsuora kysymys

S2-oppijoiden kauppaharjoituksista käy ilmi, että hintaa voi tiedustella joko suoraan tai epäsuorasti kysymällä. Epäsuoria kysymyksiä oppijat tuottavat aineistossa kaksi kertaa. Suoralla kysymyksellä tarkoitan tässä yhteydessä kysymyksiä, jotka sisältävät interrogaatiivipronominin tai liitepartikkelin *-ko* eli haku- tai vaihtoehtokysymyksiä ja ne kohdentuvat suoraan hintaan. Epäsuorassa kysymyksessä kysymyslauseeseen yhdistyy toinen osa, esimerkin (14) tapauksessa *jos*-lause. Käytän epäsuoan kysymyksen käsitettä eri merkityksessä kuin miten käsite yleensä määritellään. Tavallisesti epäsuora kysymyslause määritellään niin, että se erotetaan pääauseestaan pilkulla ja sen alussa on kysymyssana (Kielitoimiston ohjepankki 2022). Rakenteeltaan epäsuorat eli alisteiset kysymyslauseet voivat siis olla sekä vaihtoehto- että hakukysymyksiä (Hakulinen & Karlsson 1988: 284). Havainnollistan seuraavan esimerkin (14) avulla, miten hinnasta keskusteleminen toteutuu aineistossa epäsuorasti Taran ja Saritan välillä.

(14) *Jos*-lause aloittamassa epäsuoraa kysymystä

01 Tara [mmm]
 02 Sarita [viisi]
 03 Tara mmm
 04 Sarita viisikymmentä?
 05 Tara **j os minä haluaa aa ostaa kaksi pakettia mit sitten**
 06 Tara **mikä oli mikä oli öm sen se- se- sen hinta**
 07 Sarita two packages?
 08 Tara joo
 09 Sarita joo two package yksi euroa
 10 Tara mmm
 ((keskustelu jatkuu))

Esimerkissä (14) Tara ja Sarita keskustelevat salaatin hinnasta. Tara on tilanteessa asiakas ja Sarita myyjä. Ennen varsinaista epäsuoraa kysymystään Tara tuottaa hakukysymyksen *joo mikä se maksaa yksi*, jota analysoin aiemmin esimerkissä (11). Hakukysymyksellä haetaan siinä tapauksessa yhden salaatin hintaa. Keskustelu etenee Taran johdolla niin, että hän ottaa puheeksi kahden salaatin hinnan käyttäen tähän epäsuoraa kysymyslauseetta. Epäsuoralle eli alisteiselle kysymyslauseelle tyypillisesti Taran vuoro riveillä 05–06 sisältää sivulauseen ja kysymyslauseen. Sivulause alkaa *jos*-alituskonjunktiolla: *j os minä haluaa aa ostaa kaksi pakettia mit sitten*. Lauseessa oleva *jos* on tyypillisesti ensimmäisenä sanana ilmaisemassa ehtosuhdetta (Kielitoimiston ohjepankki 2022).

Kysymyslause alkaa interrogatiivipronominilla *mikä*, joka viittaa ostettavaan asiaan, ja tarkemmin salaatin hintaan: *mikä oli mikä oli öm sen se se sen hinta* (rivi 06). Taran vuorossa on havaittavissa toiston ja sananhaun piirteitä, sillä hän tuottaa vuoron alussa kaksi kertaa *mikä oli* -rakenteen. Sananhakua osoittavat tuotettu *öm*-äänne ja *se*-demonstratiivipronominin toistaminen neljä kertaa. Poiketen aiemmista esimerkeistä, oppija tuottaa demonstratiivipronominin jälkeen subjektin *hintaa*. Muissa aineiston tapauksissa, joissa käytetään *tämä*- tai *se*-demonstratiivipronominia kysymyslauseessa, se yhdistetään verbiin *maksaa*. Huomionarvoista on, että Tara tuottaa *jos*-lauseen preesens-aikamuodossa, kun taas epäsuora kysymyslause on imperfektissä (rivit 05–06).

Aineistossa esiintyy myös toinen tilanne, jossa Taran ja Saritan välillä tuotteista keskustelun yhteydessä hintakysymys tuotetaan epäsuoran kysymyksen avulla. Esimerkki (15) edustaa kauppaharjoituksessa tilannetta, jossa Tara myyjän ominaisuudessa on ehdottamassa asiakkaana olevalle Saritalle, kuinka paljon tämä voisi tuotteista maksaa.

(15) Hinnasta sopiminen

01 Tara jos sinä haluaa muita ja sinä täyty maksaa neljä:
 02 Tara (.) toista euroa, onko:
 03 Tara **öö onko oo- öö onko sopiiko sinulle että jos sinä**
 04 Tara **ää maksaa neljäkymmentä euroa**
 05 Sarita °neljäkymmentä°
 06 Tara jos (.) is it (.) [okei.] okei lisää okei
 07 Sarita [joo]
 ((keskustelu jatkuu))

Esimerkissä (15) kysymysvuoro rakentuu pää- ja sivulauseen yhdistelmästä, jota nimitän yhdyslauseeksi. Määrittelen lauseyhdistelmäksi tässä yhteydessä päälauseen ja sivulauseen yhdistämän kokonaisuuden. Ennen kuin analysoin esimerkin (15) kysymysvuoroa, selitän lyhyesti Taran kysymystä edeltävää vuoroa, joka avaa keskustelun tuotteiden hinnoista. Taran ensimmäinen vuoro litteroidussa keskustelussa liittyy tuotteiden hintaan: *jos sinä haluaa muita ja sinä täyty maksaa neljäätoista euroa, onkoo* (rivit 01–02). *Täytyä*-verbi on funktioltaan osoittamassa toiminnan välttämättömyyttä (VISK 2008 § 1574), vaikka tilanne esitetäänkin ehdollisena *jos*-lauseena. Välttämättömyys kertoo maksamisen suorittamisesta ja toiminnan pakollisuudesta yhteydessä, jossa Tara kertoo tuotteen hinnasta (*sinä täyty maksa* (rivi 01)). *Täytyä*-verbin tulkintaan deonttisessa yhteydessä liittyy subjektin tarkoite, sillä vain tietoisia toimijoita voidaan velvoittaa (VISK 2008 § 1574). Taran yhtenä tehtävänä ja sitä kautta tavoitteena on viedä kauppaharjoitusta eteenpäin, ja sen takia hän toimii tietoisena velvoittajana.

Esimerkin (15) yhdyslause rakentuu myyjän tuottamasta päälauseesta *öö onko öö onko sopiiko sinulle* ja sivulauseesta *että jos sinä ää maksaa neljäkymmentä euroa* (rivit 03–04). Olen nimennyt kysymyslauseen yhdyslauseeksi, sillä se sisältää kaksi erillistä lausetta. Aineistolle epätavallisesti kysymyslause sisältää kaksi eri verbiä peräkkäin (*onko* ja *sopiiko*). Keskustelun asetelma muuttuikin sovittelevaksi Taran toisen vuoron *sopia-*

verbin yhteydessä, minkä myötä hinnasta muodostuu soviteltavissa oleva asia. Päättämistä ilmaisevia verbejä ovat *määrittää*, *päättää*, *sopia* ja *tarkistaa* (Hakulinen & Karlsson 1988: 284). Esimerkin (15) tapauksessa *sopia*-verbin funktio liittyy päätöksentekoon ja hinnasta yksimielisyyteen pääsemiseen.

Sarita vastaa ympäristöä vaimeammalla äänenvoimakkuudella Taran kysymykseen *neljäkymmentä* (rivi 05). Aluksi Sarita ei suoranaisesti hyväksy eikä torju Taran ehdotusta maksettavasta hinnasta. Suoran myönteisen tai kielteisen vastauksen sijaan Sarita toistaa Taran ehdotuksen maksettavasta summasta. *Neljäkymmentä*-vuoro voidaan tulkita varmistamiseksi oikein kuullusta asiasta. Toisto voi osoittaa myös esimerkiksi selityksen tarvetta tai ennakoida erimielisyyttä (Kurhila & Lilja 2017: 224 & 226). Tara ei kuitenkaan käsittele Saritan tuottamaa vuoroa varsinaisesti korjausaloitteena, sillä hän ei selitä aiempaa vuoroaan. Keskustelu etenee Taran esitettyä kaksikielisen kysymyksen *jos is it okei okei lisää okei* (rivi 06). Tällä vuorollaan Tara edistää keskustelua kohti ehdotuksen hyväksymistä. *Jos is it okei okei lisää okei* -vuoron (rivi 06) funktiona on varmistaa, onko hänen tarjoamansa ehdotus sopiva Saritan mielestä. Varmistusta osoittamassa on koko Taran vuoron sisältö. Voidaan tulkita, että Tara vaatii vahvemmin hyväksyvää vastausta kysymykseensä ja siksi esittää uuden kysymyksen. Ehdotuksen hyväksymistä osoittaa Saritan viimeinen myöntävä vuoro *joo* (rivi 07).

Esimerkki (15) osoittaa, miten deonttisuus näkyy oppijoiden välillä. Aineistolle epätyypillisesti toinen keskustelun osapuoli, tässä tapauksessa myyjä, esittää ehdotuksen sopivasta ostosten hinnasta. Asiakkaan roolissa oleva oppija puolestaan suostuu ehdotukseen. Esimerkki (15) havainnollistaa kuitenkin sellaista tilannetta oppijoiden välillä, jossa Tara ottaa deonttisen auktoriteetin, sillä sosiaalinen tilanne sallii sen. Kuten aiemmin toin ilmi, Larjavaara (2007: 409) mainitsee, että deonttisuuteen liittyy sosiaalisen tilanteen luvallisuus ja luvattomuus. Taran ja Saritan keskustelussa ilmenee juuri tällaista deonttista luvallisuutta. Seuraavaksi avaan aihetta enemmän deonttisen auktoriteetin näkökulmasta.

Esimerkki (15) edustaa oppijoiden keskusteluissa tilannetta, jossa myyjä ei kerro suoraan asiakkaalle tuotteen hintaa, eikä asiakas toisaalta myöskään kysy sitä. Myyjän roolissa oleva Tara sen sijaan ehdottaa asiakkaalle, Saritalle, että tämä voisi maksaa tuotteista neljäkymmentä euroa. Deonttisella auktoriteetilla osoitetaan keskustelussa esimerkiksi se, kuka on halukas päättämään asioista. Deonttisen auktoriteetin osapuoli hallitsee oikeuden

päättää tulevista toimista. (Stevanovic & Peräkylä 2012: 297.) Tällaisena auktoriteettina voi toimia esimerkiksi paljon päätösvaltaa omaava poliittinen taho tai aineistoni tapauksessa yksittäinen henkilö (Stevanovic & Peräkylä 2012: 315), kuten S2-oppija Tara. Deonttinen auktoriteetti muuttuu koko ajan kauppaharjoituskeskusteluiden edetessä. Muutoksien myötä deonttinen auktoriteetti voi siis vaihdella vuorosta toiseen. Esimerkissä (15) tilanne on kuitenkin se, että Tara käyttää myyjänä deonttista auktoriteettia pyrkivänsä vaikuttamaan tuotteiden hintaan ja siihen, miten paljon Sarita on valmis tuotteista maksamaan. Vaikka deonttisen auktoriteetin käytössä osapuoli pyrkii vaikuttamaan toisen henkilön mielipiteeseen, tällaiseen vallankäyttöön liittyy yhtä lailla mahdollisuus sekä puoltaa että vastustaa päätöksiä. Keskustelun osallistujat voivatkin vastustaa deonttista auktoriteettia missä keskustelun vaiheessa tahansa. (Stevanovic & Peräkylä 2012: 315.) Deonttista auktoriteettia käyttävän henkilön ei myöskään tarvitse perustella sitä, miten muiden tulisi tilanteessa toimia. Esimerkin (15) keskustelussa Sarita on myöntäväinen ehdotukseen ilman suostuttelua.

Stevanovicin (2013: 11) mukaan deonttiset oikeudet ovat olennainen osa vuorovaikutusta ja perusasia sosiaalisissa suhteissa. Esittämässäni Taran ja Saritan välisessä keskustelussa Taralla on myyjän rooli, johon liittyy valtaa hinnan tietämisestä ja päättämisestä. Taralla on myös Saritaa parempi kielitaito, joten hänellä on kielellinen auktoriteetti tilanteessa keskustelun vetäjän roolissa. Sarita on koko keskustelun ajan vaitonaisempi ja myötäilee usein Taran ehdotuksia tai väitteitä. Tämä selittää osaltaan Taran käytöksen ottaa oikeuden itselleen ja ehdottaa hinnasta sopimista, sillä jo ennen hinnasta puhumista Tara on ollut hallitsevampi ja aktiivisempi keskustelun osapuoli. Vaikka kauppaharjoitus on luokahuoneessa tapahtuva vuorovaikutustilanne ja siinä tuotteiden hinnat ovat pääosin tiedossa, esimerkissä (15) hintaa kysytään niin kuin se olisi sovittavissa.

7.2. *Onko tarjous* -rakenne

Aineistossa on kaksi tapausta, joissa oppijat keskustelevat hinnasta *onko tarjous* -tyyppisellä rakenteella. Siinä missä tavallisemmin aineistossa hintakysymykset muodostuvat suoraan ostettavan tuotteen hintaan kohdentuvaksi (esimerkiksi *mitä maksaa*), *onko tarjous* -rakenteella oppijat pyytävät tuotteesta tarjousta. Esittelen seuraavaksi esimerkin (16) avulla tilannetta, jossa Alicia on myyjänä ja Oliver on asiakkaana. Ennen litteroitua

katkelmaa Alicia on kertonut tuotteiden maksavan 12 euroa. Oliver ei kuitenkaan tyydy Alician hintaehdotukseen, vaan toteaa, että tuote on hintava (rivi 01).

(16) Ensimmäinen esimerkki tarjouksen pyytämisestä

01 Oliver	kallis ((naurua))
02 Alicia	joo se on (1.8) ihan (.) kallis
03 Oliver	okei
04 Alicia	tervetuloa suomeen ((naurua))
05 Oliver	onko: öö tarjous
06	(2.3)
07 Alicia	öö jos sinä olen: (.) opiskelija
08 Alicia	sitten-
09 Oliver	ää joo. minä olen opiskelija
10 Alicia	ää
11	(1.0)
12 Alicia	voi- voinko näe sinun (.) opiskelijakortti
13 Oliver	öö ei ole (.) nyt
14 Alicia	sitten- sitten en voi
15 Oliver	kaksitoista
16 Alicia	joo
17	(0.8)
18 Oliver	okei

Esimerkissä (16) riveillä 01–04 Alicia ja Oliver puhuvat siitä, miten tuotteet ovat kalliita Suomessa. Oliver aloittaa haluamansa tuotteen hinnasta puhumisen vuorolla *onko öö tarjous* (rivi 05). Kysymysvuoro rakentuu *onko*-verbistä, *öö*-äänteestä ja ostettavaan tuotteeseen viitatulla *tarjous*-sanasta. *Onko* rakentuu *olla*-verbistä ja *-ko*-liitepartikkelista. Vuorua seuraa reilun parin sekunnin tauko (rivi 06). Alician tuottama *öö jos sinä olen opiskelija... sitten* on keskustelussa vierusparin jälkijäsen (rivit 03–04). Vuorollaan Alicia osoittaa asiakkaalle mahdollisuuden saada ostoksista alennusta. Hän jatkaa tuottamalla vaihtoehtokysymyksen, *-ko*-liitepartikkelillisen kysymyslauseen *voi- voinko näe sinun opiskelijakortti* (rivi 12). Alician kysymysvuoro sisältää modaaliverbin *voida*. *Voida*-predikaatilla ilmaistaan toiminnan mahdollisuutta (VISK 2008 § 1562). Koska Alician tuottama kysymys on vaihtoehtokysymys, siihen voidaan vastata joko myöntävästi tai

kieltävästi niin sanotulla minimivastauksella. Minimivastaus tarkoittaa esimerkiksi partikkelivastauksia *joo* tai *kyllä*. (VISK 2008 § 1689.) Oliver vastaa kuitenkin kysymykseen kieltävästi: *öö ei ole nyt* (rivi 13). Vuorollaan Oliver osoittaa, että hänellä ei ole näyttää opiskelijakorttia kaupanteon hetkellä. Alicia ilmaisee litteroidun keskustelunosan lopussa, että siinä tapauksessa alennusta ei voi antaa (rivi 14).

Esimerkin (16) lopussa hinta ilmoitetaan lopulta suoraan, kun tarjouksen pyytäminen on suoritettu loppuun (rivit 15–18). Oliver hyväksyy Alician kielteisen vastauksen tarjousasiassa samalla ojentaen rahat myyjälle. Rivin 15 vuorollaan Oliver asemoi itsensä tietoiseksi tuotteiden hinnasta. Samalla Oliver varmistaa myyjänä toimivalta Alicialta olettamuksensa tuotteiden hinnasta. Esimerkki (16) kuvaa tilannetta, jossa molemmilla oppijoilla on episteemistä tietoa ostettavien tuotteiden hinnasta. Toisaalta, vaikka Oliverilla on tieto tuotteiden hinnasta, hän ei aluksi hyväksy sitä, vaan pyrkii muuttamaan hintaa pyytämällä tarjousta. Myyjällä on kuitenkin episteeminen auktoriteetti keskustelussa, sillä hän päättää, että tuotteista on mahdollista saada alennusta opiskelijakortilla (rivi 12). Tiedollista auktoriteettia voidaan nähdä osoittavan myös se, että opiskelijakortista ei ole käyty aiempaa keskustelua – alennukseen liitettävät ehdot ovat osa myyjän episteemistä auktoriteettia.

Aineistossa on toinenkin tilanne, jossa oppija kysyy kaupattavien tuotteiden hintaa pyytämällä tarjousta *onko tarjous* -rakenteella. Esimerkissä (17) Tara ja Sarita keskustelevat jäätelön ostamisesta. Ennen litteroitua keskustelunkatkelmaa jäätelön hinnasta ei ole puhuttu mitään eli ostamisen kohdetta ei ole mainittu ennen hinnasta keskustelemista. Sen sijaan Tara on ilmaissut asiakkaan ominaisuudessa haluavansa ostaa jäätelöä. Sarita on kauppaharjoituksessa myyjä.

(17) Toinen esimerkki tarjouksen pyytämisestä

01 Tara	oke:i
02 Tara	onko: taujousk onk- vain kee plusa?
03	Tara näyttää kuvakorttia Saritalle
04 Sarita	äää nii (kee)
05 Tara	mjoo (.) se tarkoittaa ma voin ostaa kolme
06 Tara	jäätelöä vain öö ööm kymmenen jeuroa
07 Sarita	joo

Tara tuottaa vaihtoehtomuotoisen kysymyslauseen rivillä 02: *onko tarjouks onk vain kee plusa*. Tuottaessaan kysymyksen Tara näyttää Saritalle kuvakorttia, jossa on jäätelön kuva ja hinta (rivi 03). Vaihtoehtokysymykseksi Taran vuoron tekee vuoronalkuinen verbi *olla*, johon on liitetty liitepartikkeli *-kO*. Tavallisesti vaihtoehtokysymykset ovat verbialkuisia, kuten esimerkin (17) tapauksessakin. Kysymyslauseelle tyypillisesti kysytävä asia sijoitetaan lauseen alkuun. (VISK 2008 § 888.) Taran vuorossa verbiä seuraa *tarjouksk*, jolla viitataan tuotteen hintaan. Tämän jälkeen oppija on toistamassa *onko*-verbiä, mutta sana jää hieman kesken. *Vain* on puolestaan partikkeli, joka kuvaa rajoitusta tai yksinomaan olemista (KS 2022 s.v. *vain*). Vuoron lopussa oleva *kee plusa* edustaa tapaa, jolla voi saada alennusta.

Esimerkin (17) tapauksessa episteemisyys ilmenee tiedon pyytämisessä ja sen jakamisessa. Tara kysyy suoraan esittäessään hintakysymystä, onko tuotteesta saatavilla tarjousta (rivi 02). Vuoron aikana Tara asemoi Saritan tietävämmäksi osapuoleksi asiasta. Keskustelussa on siis episteemisyiden kannalta kaksi eri roolia: tietämätön osapuoli ja tietävä osapuoli. Taran rooli hintakeskustelussa on olla tietämätön tuotteiden hintojen suhteen. Toisaalta esimerkin (17) riveillä 05–06 Tara osoittaa tietävänsä melko paljon tuotteista. Vaikka Tara katsoo kuvakorttia yhdessä Saritan kanssa (rivi 03), hän tuo siis itsensä esiin keskustelussa vähemmän tietävänä osapuolena kysyen hinnasta. Samalla Tara antaa Saritalle mahdollisuuden toimia tietävässä roolissa. Esimerkin (17) keskustelussa kuitenkin Tara ottaa auktoriteetin hinnan päättämisestä itselleen jo siinä vaiheessa, kun hän ottaa puheeksi tarjouksen pyytämisen. Asiakkaana oleva Tara ei siis tyydy odottamaan myyjänä olevan Saritan kertomaan hintaa.

Molemmissa edellä esittämissäni tapauksissa oppijat kysyvät tarjousta vaihtoehtokysymyksellä ja käyttäen *onko tarjous* -rakennetta. Esimerkit (16) ja (17) eroavat kuitenkin niin, että kysymyksen sekventiaalinen asema keskusteluissa vaihtelee. Esimerkin (16) tapauksessa Oliver toteaa tuotteen olevan liian kallis, ja näin ollen alkaa keskustella hinnan mahdollisesta alennuksesta kysyessään tarjousta. Ostamisen kohteesta on siis puhuttu jo paljon ennen hintakysymyksen tuottamista. Esimerkissä (17) kuvastuu puolestaan hintakysymyksen tuottaminen ilman, että tuotteen ominaisuuksista on keskusteltu. Tara on ilmoittanut aikomuksestaan ostaa jäätelöä, minkä jälkeen hän esittää suoraan kysymyksen viitaten tarjoukseen.

8. YHTEENVETOA HINTAKYSYMYSTEN MUODOSTA JA MERKITYKSESTÄ

Tässä luvussa teen yhteenvetoa oppijoiden tuottamista kysymyksistä kauppaharjoituksissa. Käsitelen kysymyslauseiden rakenteita ensin aloittavien osien näkökulmasta ja tuon esiin niitä sanavalintoja, joita oppijat käyttävät aineistossa vuorojen aluissa. Toisessa osassa tätä lukua teen katsausta S2-oppijoiden tekemistä verbivalinnoista ja verbien jakautumisesta eri hinnan kysymisen tapoihin. Lopuksi tarkastelen ostamisen kohteeseen viittaamista ja tilanteita, joissa kysymysvuoroissa ei mainita lainkaan ostettavaa tuotetta.

Olen koonnut taulukkoon (4) aineistossa esiintyvät kysymyslauseiden rakenteet ja kysymyslauseiden aloittavat elementit eli osat.

TAULUKKO 4. Kysymyslauseiden aloittavat osat hinnan kysymisen vuoroissa.

Kysymyslauseen rakenne (hinnan kysymisen tapa)	Kysymyslauseen aloittava elementti	Esiintyvyys (kpl)
<i>paljonko maksaa</i>	lausekekysymys <i>paljonko</i> rinnastuskonjunktio <i>ja</i>	9 1
<i>mitä maksaa</i>	interrogatiivipronomini <i>mikä</i>	3
<i>miten tai kuinka</i>	adverbi <i>kuinka</i> adverbi <i>niin</i>	1 1
epäsuora kysymys	alistuskonjunktio <i>jos</i> verbi + liitepartikkeli <i>onko</i>	1 1
<i>onko tarjous</i> -rakenne	verbi + liitepartikkeli <i>onko</i>	2

Kuten taulukosta (4) voidaan huomata, aineiston oppijoiden keskuudessa tavallinen tapa aloittaa kysymysvuoro on käyttää *paljonko* lausekekysymystä. *Paljonko* yhdistetään kaikissa tapauksista verbiin *maksaa*. Yhdessä aineiston tapauksista ennen lausekekysymystä oppija tuottaa rinnastuskonjunktio *ja*. *Ja* ei kuitenkaan toimi rinnastuskonjunktiona lauseen alussa, joten sen funktio on ilmaista siirtymistä asiasta toiseen virkkeen alussa (KS 2022 s.v. *ja*). *Mitä maksaa* -rakenteen yhteydessä ainoa kysymyslauseen aloittava elementti on interrogatiivipronomini *mikä*. *Miten* tai *kuinka* -adverbitapauksissa oppijat

käyttävät kysymysvuoron alussa paitsi adverbia myös *niin*-adverbin lyhyttä puhekielistä muotoa *ni*. *Niin*-adverbin voidaan olettaa viittaavan aineiston tapauksessa edellä sanottuun asiaan (KS 2022 s.v. *niin*), eli ostettavaan tuotteeseen: *nii mitenkä me maksetaan kuukaudessa* (ks. esimerkistä (13) lisää). Epäsuorien kysymysten ja tarjousten pyytämisen yhteydessä oppijat aloittavat kysymysvuoronsa usein *onko*-verbillä, kuten: *öö onko oo- öö onko sopiiko sinulle, että jos sinä ää maksaa neljäkymmentä euroa. Onko rakentuu olla-verbistä ja liitepartikkelista -kO, ja liitepartikkelin vuoksi kysymys luokitellaan vaihtoehtokysymykseksi. On tyypillistä, että juuri vaihtoehtokysymys alkaa interrogatiivisuuden merkillä, tässä tapauksessa -kO-liitteellä. (VISK 2008 § 1679).*

Kaiken kaikkiaan oppijat aloittavat kysymyslauseensa mukaillen Ison suomen kieliopin (2008 § 888) mallia, jossa kysymyslauseelle on sanajärjestyksen puolesta ominaista, että kysyttävä asia sijoitetaan lauseen alkuosaan. Aineistossa oppijat käyttävät sekä kysymyssanaa *mikä* että verbiä *onko* lauseen aloittavana osana. Seuraava osa kysymyslauseesta voi olla ostamiseen viittaava demonstratiivipronomini (*se, tämä*) tai ostamisen tapahtumaa kuvaava verbi. Kuten lauseissa yleensä, myös kysymyslauseissa verbi on tärkeässä asemassa. Seuraavassa taulukossa (5) kuvaan kysymysvuoroissa esiintyviä verbejä sekä niiden lukumääräistä esiintyvyyttä aineistossa.

TAULUKKO 5. Oppijoiden käyttämät verbit hinnan kysymisen vuoroissa.

Kysymyslauseen rakenne (hinnan kysymisen tapa)	Kysymyslauseessa esiintyvä verbi tai kato	Esiintyvyys (kpl)
<i>paljonko maksaa</i>	<i>maksaa</i>	9
	<i>pitää maksaa</i>	1
<i>mitä maksaa</i>	<i>maksaa</i>	3
<i>miten tai kuinka</i>	<i>maksaa</i>	1
	ei verbiä	1
epäsuora kysymys	<i>olla</i>	8
	<i>sopia</i>	1
	<i>haluta</i>	1
	<i>ostaa</i>	1
	<i>maksaa</i>	
<i>onko tarjous</i> -rakenne	<i>olla</i>	2

Taulukosta (5) nähdään, miten oppijoiden tuottamat verbit jakautuvat kysymyslauserakenteissa. Taulukon vasemmanpuoleisessa sarakkeessa näkyvät aineistossa esiintyvät kysymyslauserakenteet eli hinnan kysymisen tavat. Keskimäinen sarake kuvaa kysymyslauseissa esiintyviä verbejä. Aineistossa on yksi tilanne, jossa kysymyslause ei sisällä lainkaan verbiä, ja tätä tilannetta kuvaan taulukossa merkinnällä *ei verbiä*. Taulukossa oikealla puolella kuvaan verbien toistuvuutta eli määrää, kuinka monta kertaa mikäkin verbi esiintyy kussakin hinnan kysymisen tavan yhteydessä.

Maksaa-verbi esiintyy kaikissa muissa kysymyslauserakenteissa paitsi tilanteissa, joissa oppijat keskustelevat hintojen tarjouksista. Verbillä *maksaa* on kauppaharjoituksissa kahdentyyppisiä tarkoituksia. Toisaalta *maksaa* on maksamista toimintana kuvaava vuoron osa. *Maksaa* voidaan liittää tarkoittavan myös hinnan ominaisuutta, eli tuotteen hintaa määrällisesti. *Maksaa*-verbiin liitetään myös yhdessä aineiston tilanteessa *pitää*-verbi, jolla kuvataan toiminnan välttämättömyyttä. *Mitä maksaa* -rakenteen kohdalla oppijat eivät käytä muita verbejä kuin *maksaa*.

Olla-verbi on toinen oppijoiden eniten käyttämistä verbeistä aineistossa. Oppijoiden kysyessä tuotteiden hintaa *olla*-verbi on tavallisesti muodossa *onko* (*olla*-verbi ja *-ko*-liitepartikkeli), kuten *onko öö tarjous* (ote esimerkistä (16)). *Olla*-verbi liittyy myös aineiston epäsuoriin kysymyksiin imperfektimuodossa *oli*. Lisäksi aineistossa esimerkissä (15) käytetään kahdesti imperfektimuotoa *oli olla*-verbistä.

Muita aineistossa esiintyviä verbejä *maksaa*- ja *olla*-verbien lisäksi ovat *haluta* ja *sopia*. Sekä *haluta* että *sopia* ovat osa aineiston epäsuoria kysymyksiä. *Sopia*-verbillä ilmaistaan toiminnan mahdollisuutta ja sitä, että tietyn hinnan maksaminen hyväksytään keskustelun toisella osapuolella (esimerkissä (15) avaan lisää tätä). *Haluta*-verbillä ilmaistaan ostamisen tavoitetta ja se yhdistyykin toiseen verbiin *ostaa* aineiston tapauksessa. *Jos minä haluaa ostaa* on katkelma esimerkistä (14), jossa asiakkaana oleva oppija ilmoittaa myyjälle ostavansa tuotteita. *Maksaa*-verbin sijaan tässä tapauksessa käytetään *haluta ostaa* -rakennetta.

Seuraavaksi esitän taulukossa (6) ostamiseen viittaamisen tavat, joita oppijat käyttävät aineistossa. Kysymysvuorojen yhteydessä oppijat käyttävät kahdenlaisia tapoja puhuesaan ostettavista tuotteista eli ostamisen kohteista.

TAULUKKO 6. Ostamisen kohteeseen viittaaminen hinnan kysymisen vuoroissa.

Kysymyslauseen rakenne (hinnan kysymisen tapa)	Ostamisen kohteeseen viitataan kysymysvuorossa (kpl)	Ostamisen kohteeseen ei viitata kysymysvuorossa (kpl)
<i>paljonko maksaa</i>	3	7
<i>mitä maksaa</i>	3	-
<i>miten tai kuinka</i>	-	2
epäsuora kysymys	1	1
<i>onko tarjous</i> -rakenne	-	2
Yhteensä	7	12

Taulukosta (6) voidaan nähdä, että aineiston S2-oppijoilla on yleisempää jättää viittamatta ostamisen kohteena olevaan asiaan kysymysvuoroissa kuin viitata siihen. Oppijat käyttävät ostamisen kohteeseen viittaamiseen demonstratiivipronomineja *se* tai *tämä*. Lisäksi yhdessä tapauksista oppija käyttää demonstratiivipronominin kanssa *kaikki*-pronominia: *paljonko paljonko se maksa maksaa kaikki*. Ainoastaan epäsuoran kysymyksen rakenteessa on tapaus, jossa oppija mainitsee suoraan ostettavan tuotteen (tässä tapauksessa paketin) kysymyksen yhteydessä suoraan: *jos minä haluaa aa ostaa kaksi pakettia mit sitten mikä oli mikä oli ön sen se- se- sen hinta*.

Jos oppija käyttää *miten* tai *kuinka* -rakennetta tai kysyy hinnasta tarjousta pyytämällä, oppija ei viittaa ostamisen kohteeseen itse kysymysvuoron aikana. Näissä tapauksissa oppijat ovat puhuneet jo ennen hintakysymyksiä ostettavista tuotteista. *Mitä maksaa* -rakennetta käyttäessä oppijat puolestaan viittaavat jokaisessa kolmessa aineiston tilanteessa ostettavaan tuotteeseen kysymysvuoroissaan. Se, että ostamisen kohteeseen ei viitata itse hintakysymyksessä, voi kertoa useammasta eri asiasta. Aineiston tilanteissa tuotteista on voitu käydä aiempaa keskustelua ennen hintaa esimerkiksi siitä, millaisia tuotteet ovat ja kuinka paljon mitäkin tuotetta on aikomus ostaa. Ostamisen kohteeseen viittamatta jättäminen voi kertoa siitä, että oppijoiden välillä vallitsee yksimielisyys siitä, mistä tuotteesta puhutaan.

9. PÄÄTÄNTÖ

Olen tutkinut pro gradu -työssäni suomi toisena kielenä oppijoiden (myöhemmin S2-oppijat) tuottamia kysymysvuoroja. Olen kiinnittänyt tutkimuksessani huomiota siihen, millaisia hintaan liittyviä kysymyksiä oppijat tuottavat kauppaharjoituksiksi nimetyissä keskusteluissa. Tutkimuksessani olen tarkastellut kysymyslauseiden muotoa, merkityksiä ja funktioita kauppaharjoituskontekstissa. Näkökulmani tutkimukseen on ollut vuorovaikutuslingvistinen ja menetelmänä olen käyttänyt keskusteluanalyysia.

Aineistoni on Katriina Rantalan keräämä kokonaisuus, joka kattaa useita videoita S2-oppijoiden keskusteluista. Käytössäni on ollut kuusi videota, joissa esiintyy yhteensä 12 aikuista S2-oppijaa. Kaiken kaikkiaan aineistoa on 63 minuutin verran. Olen rajannut kysymyksiksi sellaiset S2-oppijoiden tuottamat vuorot, joihin odotetaan sanallista vastausta, kysymykset ovat suomen kielellä esitettyjä ja ne kohdennetaan toiselle oppijalle. Lisäksi kysymyksellä on pitänyt olla funktiona tiedon eli informaation hankkiminen.

Tutkimuskysymykseni:

1. Millaisia S2-oppijoiden tuottamat hintakysymykset ovat muodoltaan ja merkitykseltään?
2. Mitä funktioita hinnan kysymisellä on kauppaharjoituskeskusteluissa?
3. Miten osallistujien episteeminen ja deonttinen asennoituminen ilmenee hintakysymyssekvensseissä?

Aineistossani kysymyksillä on suuri rooli keskustelun etenemisen kannalta. Kauppaharjoitukset vaativat toteutuakseen keskustelua, jossa kysytään erinäisiä asioita tuotteiden laadusta, lukumäärästä, hinnasta ja maksamisesta. Kysymysten avulla esitetään myös syy kaupankäynnin harjoittamiselle eli sille, mitä asiakas asioinniltaan haluaa. Kaikkiaan oppijoiden kauppaharjoituksissa on tuotettu kysymyksiä 114 kappaletta. Näistä 19 on hintaa koskevia kysymyksiä, joita tutkimuksen rajallisen pituuden vuoksi olen päättänyt tarkastelemaan yksityiskohtaisemmin. Olen litteroinut videomuotoisesta aineistosta yhteensä 17 aineistoesimerkkiä, joiden pohjalta olen tehnyt päätelmiä S2-oppijoiden tuottamista hintakysymyksistä. Analyysini pohjautuu hintakysymysten muodon ja merkityksen käsittelyyn eli olen tarkastellut kysymysvuorojen rakenteita. Seuraavaksi kerron tutkimuksen tuloksista.

Tutkimukseni mukaan S2-oppijat käyttävät viittä eri tapaa kysyessään hintaa kauppaharjoituksissa. Eniten S2-oppijat tuottivat keskusteluissaan *paljonko maksaa* -rakennetta puheessaan tuotteiden hinnoista. Tällaisia tapauksia aineistossa ilmenee 10. Oppijat kysyvät tuotteiden hintaa myös *mitä maksaa* -rakenteen avulla, ja näitä tilanteita aineistossa on kolme. Oppijat käyttävät kahdesti aineistossa *miten-* ja *kuinka* -adverbeja rakentaessaan hintakysymyksiä. Lisäksi hintaa kysytään epäsuorasti kahdessa eri tilanteessa, ja tässä tavassa käytetään epäsuoraa eli alisteista kysymyslauseetta. Aineistossa on myös kaksi tapusta, joissa hintaa ei kysytä suoraan, vaan sitä tiedustellaan pyytämällä tarjousta *onko tarjous* -rakennetta hyödyntämällä.

S2-oppijoiden käyttämistä hintakysymyksistä voidaan siis sanoa, että aineiston tapauksissa käytetään monia erilaisia rakenteita. Kysymyslauseissa aloittavana elementtinä on useimmiten lausekekysymys *paljonko* tai interrogatiivipronomini *mikä*. Verbivalintojen suhteen oppijat suosivat *maksaa*-verbiä, mutta esimerkiksi epäsuoran kysymyksen kohdalla *olla*-verbiä käytetään myös. Verbillä *maksaa* on kauppaharjoituksissa kahdentyypisiä tarkoituksia. Toisaalta *maksaa* on maksamista toimintana kuvaava vuoron osa. *Maksaa* voidaan liittää tarkoittavan myös hinnan ominaisuutta eli tuotteen hintaa määrällisesti. Olen sivunnut tutkimuksessani myös sitä, missä vaiheessa oppijat viittaavat ostamisen kohteeseen hintakysymyksissään. Tuloksista selviää, että aineistossa on enemmän tilanteita, joissa ostamisen kohteeseen ei viitata kysymysvuorossa kuin tilanteita, joissa kysymysvuorossa mainitaan ostamisen kohde.

Muodon ja merkityksen sekä funktioiden tutkimisen lisäksi olen tarkastellut hintaa kysyvissä vuoroissa episteemisiä ja deonttisia piirteitä. Tuloksista voidaan sanoa sen verran, että hintaan liittyvissä keskusteluissa jokaisessa aineistoesimerkissä esiintyy tietoon ja päätösvaltaan liittyvää asennoitumista ja jakautumista. Tavallisimmin myytävää tuotetta ostava asiakas asemoi itsensä tietämättömäksi tuotteesta kysymällä sen hintaa. Samalla asiakas antaa episteemisen auktoriteetin tiedon päättämisestä myyjälle. Tiedon jakaminen ja päätöksenteko ovat kuitenkin jatkuvasti muuttuva ilmiö, mistä kertoo muun muassa roolien vaihtuminen keskusteluissa.

Tutkimukseni aineisto on verrattain pieni, joten saamani tuloksia ei voi yleistää koskemaan kaikkia S2-kauppaharjoituksia. Rajaamani aineisto on melko suppea otos S2-oppijoiden keskusteluista eikä sen vuoksi ole tarpeellista yleistää, että todellisissa

kaupankäyntitilanteessa toimittaisiin kuten aineiston tapauksissa. On kuitenkin huomioitava, että kauppaharjoitukset mallintavat oikeaa kaupankäyntitilannetta sisältäen kysymyksiä tuotteiden valinnasta ja maksamisesta, joten esimerkiksi asioinnin rakenteen voidaan olettaa vastaavan oikeassa elämässä tapahtuvia asiointitilanteita. Esimerkiksi Koivisto ja Halonen (2009: 123) kertovat maksamisen sijoittuvan asioinnin kokonaisrakenteessa yleensä seuraavanlaisesti: Alkutervehdysten jälkeen asiakas esittää pyynnön, jonka jälkeen pyyntö täytetään. Tätä seuraa myyjän kysymys, jossa tarkistetaan, haluaako asiakas ostaa vielä muuta. Jos asiakas vastaa kysymykseen kieltävästi, myyjä ilmoittaa ostosten hinnan. Aineistoni tapauksessa on havaittavissa samanlaisia asiointin rakenteita, joista tässä tutkimuksessa olen keskittynyt vain hinnan kysymisen rakenteeseen.

S2-oppijoiden keskustelujen parissa jatkotutkimusmahdollisuudet ovat laajat. Koska tietääkseni kauppaharjoituskeskusteluissa esiintyviä kysymyksiä on tutkittu varsin vähän, olisi aihetta mielenkiintoista tutkia suuremmalla aineistolla. Kysymyksiä voisi tutkia laajemmin osana kauppaharjoituksen kokonaisrakennetta. Ennen tutkimusaineiston lopullista rajaamista ajattelin, että tarkastelin kysymyksiä yleisemmin siitä näkökulmasta, millaisia kysymyksiä oppijat tuottavat kauppaharjoituksen aikana. Olisi myös mielenkiintoista tutkia, miten oppijoiden tuottamat kysymykset jakautuvat eri funktioihin eli tehtäviin eri aineistoissa. Myös kehollisuutta olisi varmasti tarpeen tutkia jatkossa enemmän, sillä S2-oppijoiden kauppaharjoituskeskusteluissa oleellisessa osassa ovat ilmeet ja eleet keskustelun ohella.

LÄHTEET

- AALTO, EIJA – LATOMAA, SIRKKU – SUNI, MINNA 1997: Suomi toisena ja vieraana kielenä – tutkittua ja keskusteltua. *Virittäjä*, 101 (4). s. 530–562.
- COUPER-KUHLEN, ELIZABETH & SELTING, MARGRET. 2017. *Interactional Linguistics. Studying Language in Social Interaction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- HALONEN, MIA – KOIVISTO, AINO 2009: Neljä viiskyt. Miten ilmoittaa asiakkaalle ostosten hinta? – Hanna Lappalainen ja Liisa Raevaara (toim.), *Kieli kioskilla. Tutkimuksia kioskiasioinnin rutiineista* s. 153–173. Tietolipas 219. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- HAKULINEN, AULI 1997: Vuorottelujäsennys – Liisa Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet* s. 32–55. Tampere: Vastapaino.
- HAKULINEN, AULI – KARLSSON, FRED 1988: *Nykysuomen lauseoppia*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- HERITAGE, JOHN – RAYMOND, GEOFFREY 2005: The Terms of Agreement: Indexing Epistemic Authority and Subordination in Talk-in-Interaction. *Social Psychology Quarterly* 68 (1). s. 15–38.
- HERITAGE, JOHN 2012: *Epistemics in Conversation*. s. 1–22. University of California. Los Angeles.
- JAKONEN, TEPPO – MORTON, TOM 2015: Epistemic Search Sequences in Peer Interaction in a Content-based Language Classroom. *Applied Linguistics* 36 (1). s. 73–94. <https://doi.org/10.1093/applin/amt031> (viitattu 17.10.2022)
- KALLIOKOSKI, JYRKI 2001: Kieli. Keskustelunanalyysin näkymiä – Mia Halonen ja Sara Routarinne (toim.), *Vuorovaikutuksen näkökulma ja toisen kielen käytön tutkimus* s. 105–121. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- KANGASNIEMI, HEIKKI 1987: ”Miten Alma-täti voi?”. *Virittäjä* 91 (2). s. 138–163.
- KIELITOIMISTON OHJEPANKKI 2022. Konjunktiot: jos, jollei, ellei, mikäli, josko. *Kotimaisten kielten keskus*. <https://kielitoimistonohjepankki.fi/haku/jos/ohje/630> (viitattu 16.5.2022)
- KIELITOIMISTON OHJEPANKKI 2022. Pilkku ja epäsuora kysymyslause: Hän kysyi, tulenko ajoissa. *Kotimaisten kielten keskus*. <http://www.kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/94> (viitattu 20.12.2022)
- KLEEMOLA, SARI 2007: Opettajan kysymykset oppitunnilla. – Liisa Tainio (toim.), *Vuo-*

- rovaikutusta luokkahuoneessa. Näkökulmana keskustelunanalyysi* s. 61–89. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- KOIVISTO, AINO – HALONEN, MIA 2009: Tuleeko muuta? Maksun aika. – Hanna Lappalainen ja Liisa KOIVISTO, aevaara (toim.), *Kieli kioskillä. Tutkimuksia kioskiasioinnin rutiineista* s. 120–152. Tietolipas 219. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- KS = KIELITOIMISTON SANAKIRJA. 2022. Helsinki: Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja. URN:NBN:fi:kotus-201433. Verkkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 10.11.2022.
- KURHILA, SALLA – LILJA, NIINA 2017: Toisto ja korjauksen rajat. *Virittäjä* 121 (2). s. 213–243.
- LAPPALAINEN, HANNA 2009: Prologi. Johdatusta kioskiasiointien tutkimukseen – Hanna Lappalainen ja Liisa Raevaara (toim.), *Kieli kioskillä. Tutkimuksia kioskiasioinnin rutiineista* s. 12–31. Tietolipas 219. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- LARJAVAARA, MATTI 2007: Pragmasemantiikka. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1077*. Helsinki: Hakapaino Oy.
- LEHTIMAJA, INKERI 2012: Puheen suuntia luokkahuoneessa. Oppilaat osallistujina yläkoulun suomi toisena kielenä -tunnilla. Väitöskirja. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- LEHTINEN, ESA 1997: Episteemisyys, yksilö ja yhteisö. *Virittäjä*, 101 (2). s. 233–250.
- LINDSTRÖM, JAN 2006: Kielitieteen ja keskustelunanalyysin rajapinnalta. – Auli Hakulinen ja Margret Selting (toim.), *Syntax and lexis in conversation. Virittäjä* 110 (3). s. 475–480.
- MERKE, SAIJA 2016: Opiskelijoiden aloittamat kysymyssekvenssit suomi vieraana kielenä -oppitunnin voimavarana. Väitöskirja. Helsingin yliopiston humanistinen tiedekunta.
- OPH = OPETUSHALLITUS 2022: Suomi toisena kielenä -opetus. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/suomi-toisena-kielena-opetus> (viitattu 2.3.2022)
- OPH = OPETUSHALLITUS 2022: Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Kotoutumiskoulutuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2022_0_0.pdf (viitattu 5.4.2022)
- PERÄKYLÄ, ANSSI – STEVANOVIC, MELISA 2016: Kehollinen läsnäolo. – Melissa Stevanovic ja Camilla Lindholm (toim.), *Keskustelunanalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta* s. 32–46. Tampere: Vastapaino.

- RAEVAARA, LIISA 1997: Vierusparit – esimerkkinä kysymys ja vastaus. – Liisa Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet* s. 75–92. Tampere: Vastapaino.
- RAEVAARA, LIISA 2009: Epilogi. Rutiineista, vaihtelusta ja kohteliaisuudesta. – Hanna Lappalainen ja Liisa Raevaara (toim.), *Kieli kioskilla. Tutkimuksia kioskiasioinnin rutiineista* s. 296–315. Tietolipas 219. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- RANTALA, KATRIINA (tekeillä): Kehollisuus ja kielioppi S2-oppijoiden pyynnöissä kaupparhoituksissa. Väitöskirja. Oulun yliopiston suomen kielen laitos.
- RANTALA, KATRIINA (2018): S2-oppijoiden pyynnöt kaupparhoituksessa. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen laitos.
- RUUSUVUORI, JOHANNA 2016: Katse. – Melissa Stevanovic ja Camilla Lindholm (toim.), *Keskustelunanalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta* s. 47–62. Tampere: Vastapaino.
- SEPPÄNEN, EEVA-LEENA 1997: Vuorovaikutus paperilla – Liisa Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet* s. 18–31. Tampere: Vastapaino.
- SCHEGLOFF, EMANUEL A. 1972: Sequencing in conversational openings. – John Gumperz ja Del Hymes (toim.), *Directions in sociolinguistics: the ethnography of communication*, s. 346–380. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- STEVANOVIC, MELISA 2016: Sosiaaliset rakenteet. – Melissa Stevanovic ja Camilla Lindholm (toim.), *Keskustelunanalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta* s. 200–223. Tampere: Vastapaino.
- STEVANOVIC, MELISA 2013: Deontic rights in interaction. A conversation analytic study on authority and cooperation. Helsingin yliopiston yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.
- STEVANOVIC, MELISA – PERÄKYLÄ, ANSSI 2012: Deontic Authority in Interaction: The Right to Annouce, Propose and Decide. University of Helsinki.
- STORHAMMAR, MARJA-TERTTU 1994: Puhekielen asema ulkomaalaisopetuksessa. *Viritäjä 98 (1)*. s. 97–109.
- TAINIO, LIISA 2007: Esipuhe. – Liisa Tainio (toim.), *Vuorovaikutusta luokkahuoneessa. Näkökulmana keskustelunanalyysi*. s. 7–11. Helsinki: Gaudeamus.
- TAINIO, LIISA 2007: Miten tutkia luokkahuoneen vuorovaikutusta keskustelunanalyysin keinoin? – Liisa Tainio (toim.), *Vuorovaikutusta luokkahuoneessa. Näkökulmana keskustelunanalyysi* s. 15–58. Helsinki: Gaudeamus.
- TANTTU, TARJA 2017: ”Sitten uskaltaa kertoa omista asioista enemmän” – Maahanmuut-

taja-asiakkaiden työvoimaneuvojan käsityksiä luottamuksen rakentamisesta asiointikeskustelussa. *Prologi – puheviestinnän vuosikirja 2017*. s. 24–41.

TIETEEN TERMIPANKKI 3.2.2022: *Kielitiede: litterointi*. (Tarkka osoite: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:litterointi>.)

VATANEN, ANNA 2016: Keskustelunanalyttinen tutkimusprosessi – Melissa Stevanovic ja Camilla Lindholm (toim.), *Keskustelunanalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta* s. 312–330. Tampere: Vastapaino.

VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: Iso suomen kielioppi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden seura. <http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php>. (viitattu 30.12.2022)

LIITE: Listaus keskusteluanalyyttisistä litterointimerkeistä.

Painotus, puhenopeus ja äänenvoimakkuus

.	laskeva intonaatio
,	tasainen intonaatio
?	nouseva intonaatio
↑	seuraava sana lausuttu ympäristöä korkeammalta
↓	seuraava sana lausuttu ympäristöä matalammalta
e::i	(kaksoispisteet) äänteen venytys
°ei°	ympäristöä vaimeampaa puhetta

Tauot

(.)	mikrotauko: 0.2 sekuntia tai vähemmän
(0.4)	mikrotaukoa pidempi tauko; pituus ilmoitettu sekunnin kymmenesosina

Muuta

he he	naurua
£ £	hymyillen lausuttu sana tai jakso
si-	(tavuviiva) sana jää kesken
(tai)	sulkeiden sisällä epäselvästi kuultu jakso tai puhuja
[	päällekkäispuhunnan alku
]	päällekkäispuhunnan loppu